

**Nyugat-magyarországi Egyetem
Geoinformatikai Kar**

Az önkormányzati választási rendszer jellegzetességei

SZAKDOLGOZAT

Konzulens:

**Dr. Papp Iván
adjunktus**

Készítette:

**Dr. Hegyi Tamásné
Igazgatósszervező Szak
Levelező tagozat**

**Székesfehérvár
2011**

NYILATKOZAT

Alulírott **Dr. Hegyi Tamásné** (neptun kód: ■■■■■) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a

Az önkormányzati választási rendszer jellegzetességei
című

szakdolgozat

(a továbbiakban: dolgozat) **önálló munkám**, a dolgozat készítése során betartottam *a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait*, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében¹.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt illetve a feladatot kiadó oktatót **nem tévesztettem meg**.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot **nem magam készítettem**, vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-Magyarországi Egyetem **megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat**.

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Székesfehérvár, 2011. április 28.

.....
hallgató

-
- 1 ¹ **1999. évi LXXVI. tv. 34. § (1)** A mű részletét - az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven - a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.
- 2 **36. § (1)** Nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára - a cél által indokolt terjedelemben - szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást - a szerző nevével együtt - fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	6
2	Önkormányzati testületek Magyarországon	7
2.1	A rendi állam helyi közigazgatása (1711-1848).....	7
2.2	A polgári átalakulás államának helyi közigazgatása (1848-1849)	9
2.3	Az osztrák abszolutizmus államának helyi közigazgatása (1849-1867)	9
2.4	A dualizmus államának helyi közigazgatása (1867-1918)	10
2.5	A forradalmak államának helyi közigazgatása (1918-1919).....	12
2.6	A Horthy-rendszer államának helyi közigazgatása (1919-1944)	13
2.7	A koalíciós évek államának helyi közigazgatása (1944-1949)	16
2.8	A Rákosi-rendszer államának helyi igazgatása (1945-1956)	17
2.9	Az 1956-os forradalom állama és az utóvédharcok helyi közigazgatása (1956-1957)	18
2.10	A Kádár-rendszer államának helyi közigazgatása (1957-1989).....	19
2.11	A rendszerváltás államának helyi közigazgatása (1989-2006).....	21
3	Modern polgári demokráciák az Európai Unióban	23
3.1	A helyi önkormányzatok Európai Chartája	23
3.2	Az állam térbeli szerkezete	25
3.3	Az európai önkormányzati rendszerek fejlődésének fő irányai.....	26
3.4	A képviseleti, választott szervezeti egységek.....	27
3.5	Dánia, Franciaország, Írország, Spanyolország és az Egyesült Királyság összehasonlítása.....	30
3.5.1	Dánia.....	30
3.5.2	Franciaország.....	31
3.5.3	Németország	32
3.5.4	Írország	32
3.5.5	Spanyolország.....	33

3.5.6	Egyesült Királyság.....	34
3.6	Dánia, Franciaország, Németország, Írország, Spanyolország és az Egyesült Királyság. Önkormányzati választási rendszerének összehasonlítása.....	35
3.7	A választási rendszerek.....	39
4	Az önkormányzati választás jelenkora Magyarországon	40
4.1	Az önkormányzati rendszer és a választási törvény megalkotása	40
4.2	Az önkormányzati választási rendszerek.....	44
4.3	A képviselőtestületek számának alakulása	47
4.4	A választási mechanizmus	49
4.5	A választási szervek.....	51
4.6	A választási irodák.....	52
4.7	A kampány.....	53
4.8	Az ajánlás.....	53
4.9	Szavazás.....	54
4.10	A szavazatok összesítése	56
4.11	Jogorvoslat.....	56
5	Önkormányzati választások Székesfehérvár Megyei Jogú Városban	59
5.1	1990. az első ciklus.....	60
5.2	1994. a második ciklus	61
5.3	1998. a harmadik ciklus.....	61
5.4	2002. a negyedik ciklus	62
5.5	2006-os év az 5. ciklus.....	64
5.6	2010. év a 6. ciklus	67
6	Befejezés.....	70

*„A választás fogadás a jövőre,
nem pedig a múlt népszerűségi tesztje.”*

James Reston

1 Bevezetés

Mikor szakdolgozat témát választunk sokféle szempontot veszünk figyelembe az irány meghatározása és a téma kiválasztása során. Mi áll a legközelebb a szívünkhöz, mely tárgyak érdekelnek leginkább, mely területen vagyunk jobbak, mi az a témakör, ahol picit otthonosabban mozgunk, ki az a tanár, akihez szívesen fordulunk és még további hasonló kérdések foglalkoztatják a hallgatókat.

Az én választásom nem véletlenül esett a választásra, pontosabban az önkormányzati választásra. 15 éve dolgozom a közigazgatásban, Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzatánál, azon a területen, ahol minimum négyévente a választás, az azzal kapcsolatos előkészítő munka alapvetően meghatározza a mindennapi feladatainkat.

Dolgozatomban be kívánom mutatni a helyi közigazgatás különböző történelmi időszakokban kialakított rendszerét, a változás folyamatát, melynek során létrejöttek a mai önkormányzati testületek, kialakult a mai közigazgatási rendszer.

A dolgozat kitér néhány európai ország polgári demokráciájának bemutatására és összehasonlításképpen tartalmaz néhány fő jellemzőt ezen országok helyi választási rendszereiről.

A legfőbb cél a jelenlegi önkormányzati választási rendszernek a bemutatása. Azért tartom fontosnak kihangsúlyozni, hogy a jelenlegi, hiszen az ország új alapokmányának megalkotása arra enged következtetni, hogy még számos változás várható az elkövetkezendő időkben a sarkalatos törvények tekintetében, melyek közé tartoznak például a választásokkal kapcsolatos jogszabályok is.

Végezetül a saját lakóhelyem vonatkozásában igyekszem feltárni a helyi választások tapasztalatait.

Bízom benne, hogy ezzel a munkával sikerül bemutatni milyen szerteágazó gépezet is a helyi önkormányzati igazgatás, a dolgozat betekintést ad a választás bonyolult rendszerébe és felkelti mindazok érdeklődését, akik eddig úgy gondolták az ő szavazatukon nem múlik semmi.

2 Önkormányzati testületek Magyarországon

A közigazgatás fejlődésének, alakulásának szakaszai

2.1 A rendi állam helyi közigazgatása (1711-1848)

Vármegyék

A törvényhatósági szervezet az országnak a királyi közigazgatás céljára rendelt területi beosztása volt. A királyi tisztviselők hivatali kerülete az ősi vármegye, hatóságuk csak a nem-nemesekre terjedt ki. A királyság megszűnésével a vármegye már mint az országos nemesek önkormányzati testülete szerepelt a törvényekben. Választott tisztviselőivel gyakorolta feladatait. A török idők alatt váltak a megyék önállóvá, országos kormányzás nélkül maguk végezték a feladatokat. A megyék önkormányzati szervvé alakultak, melyben a nemesek önmagukban, nem a király által átruházva látták el feladataikat.

A Habsburg uralom alatt a megye jelentősége megnőtt, 1848-ig szinte állandónak mondható. Testületi szerve a közgyűlés, a birtokos nemesség fóruma. A megye területén fekvő királyi és bányavárosok követei is részt vehettek a közgyűlés munkájában. A megye követeit a közgyűlésen választották, akik részt vettek a törvényhozásban, a megyétől kapták az utasításokat, a megye állapította meg fizetésüket és a megyének számoltak be a törvényhozásban végrehajtott küldetésükről. Mivel a törvények és a rendeletek nem a helyi igények figyelembevételével készültek, és sok területet szabályozatlanul hagytak, egyre több jogszabályt alkottak maguk a megyék. A főispán kivételével a közgyűlés választotta a vármegye tisztviselőit, többek között az alispánt, aki a vármegyei önkormányzat első tisztviselője volt.

„Mivelhogy a főispánok azoknak a megyéknek, melyeknek élén állanak, kormányzói, s a közigazgatási és közügyek, valamint az igazságszolgáltatás gondja is főképen reájok van bízva.

2. § S a megyéknek és így az országnak közszolgálatát hátráltató bármely szabálytalanságok elhárítása végett, minden harmadik évben, vagy előbb is (ha a szükség a tisztviselőkben valamely változtatást követel) tisztujtó széket hirdetni, s az előbbi

alispánnal együtt a nemesek rendéből négy alkalmas jelöltet ajánlva, a tisztujtást megtartani kötelesek legyenek.

3. § Az alispánok és a megyék egyéb tisztviselői az igaz nemesek számából s rendéből, birtokosok és nem érdekeltek, s ama megye földesurainak semmi módon le nem kötelezettek legyenek.

4. § Kiket e hivatalokra, az 1548-ik évi 70-ik törvénycikk értelmében, az egész megye beleegyezésével kell választani.”²

A főispánt a király nevezte ki (szinte kizárólag egyházi vagy világi főnemesek közül kerültek ki) és ezáltal ő volt az a kapocs, mely a királyi vármegyét az uralkodóhoz fűzte, a király általa tudott befolyást gyakorolni a vármegyékre.

II. József 1785 tavaszán leváltotta a főispánokat, az országot kerületekre osztotta és királyi biztost állított az élükre. Halála után visszaálltak a megyei nemesi önkormányzatok. E rendszert az 1848-as forradalom szüntette meg.

A szabad királyi városok

Nem tartoztak a megyék hatósága alá. A szabad királyi városokban a király, mint e városok földesura gyakorolt igazgatási felügyeletet. A városok középfokú igazgatási szervek is voltak. A városi kormányzatban korábban a polgárság személyesen vett rész, a 18. században ez a tény megváltozott a közgyűlés elvesztette jelentőségét, a város kormányzása a gazdag polgárok kezébe került. A hatalmat a belső és külső tanács gyakorolta, néhány családból kerültek ki a tisztségviselők, bíró, polgármester, városkapitány, akiket a tanács saját tagjai közül választott. Az uralkodói hatalomnak nem volt képviselője a városokban, mint a megyékben a főispán, de mivel a király volt a földesúr, lehetősége volt biztosokat küldeni a városokba, és rajtuk keresztül beavatkozni az önkormányzatba. Ezek a biztosok hatékonyabban képviselték az uralkodói abszolutizmust a városokban, mint a főispánok a megyékben.

² 1723. évi LVI. törvénycikk

2.2 A polgári átalakulás államának helyi közigazgatása (1848-1849)

Ennek a kornak a sajátossága, hogy a helyi közigazgatási egységek helyi választások útján jöhettek létre, erős önkormányzati jelleggel bírtak. A XXIII. tc. a lakosság számától függően háromféle szabad királyi várost különböztetett meg: kisvárost, középvárost és nagyvárost. Az országgyűlési képviselők választásához hasonlóan a helyi választójogot feltételekhez kötötték, a választójogot csak személyesen lehetett. A városok vezető testületei közgyűlések és tanácsok voltak, ülései nyilvánosan zajlottak. A helyi képviselőtestület számát törvényben szabályozták, kisvárosban 30, középvárosban 82, nagyvárosban 157 fő volt a testület minimum létszáma. A képviselők választása titkos szavazással történt. A közgyűlés a város tiszttviselőiből és a képviselőkből állt, elnöke a polgármester volt. Minden hónapban kötelező volt legalább egy közgyűlést tartani.

2.3 Az osztrák abszolutizmus államának helyi közigazgatása (1849-1867)

A települések igazgatását a járási, illetve megyei szervek felügyelték. 1849-ben felfüggesztették a városi önkormányzati testületek működését és a szabad királyi városokat a kerületi főispánok alá rendelték. Az állami felügyelet kiterjedt a tisztségviselők választásának és kinevezésének meghatározására. A községek irányítását az állami hatóságok hatáskörébe utalták, tagjait az állami felettes hatóságok nevezték ki. A kiemelt városok polgármestereit a belügyminiszter, a többi királyi városét a helytartó nevezte ki. A falusi községek elöljáróit a szolgabíró, vagy a megyefőnök nevezte ki, vagy erősítette meg. 1859-ben az uralkodó új községi törvényt adott ki, mely a községi választójogról szólt, ennek végrehajtására azonban nem került sor. Idegen hivatalnokok alkalmazására került sor, mellyel többek között a birodalmi jogszabályok alkalmazását, a német nyelvű igazgatás bevezetésének megkönnyítését, és a vegyes lakosságú vidéken a magyar nemesség súlyának gyengítését célozták meg. 1861 november 5-én született uralkodói rendelet felfüggesztette a megyék autonómiáját, a megyei és járási tisztikar újonnan kinevezett állami tiszttviselők alkották, a városok a megyei kormányzók fennhatósága alá tartoztak.

2.4 A dualizmus államának helyi közigazgatása (1867-1918)

Az állami közigazgatás legfontosabb helyi szerve a törvényhatósági szervezet volt, önkormányzati joguk révén fontos tényezői voltak a helyi jogalkotásnak. A törvényhatóságok nem a királytól átruházottan, hanem az alkotmányból következően gyakorolták közhatalmukat. A működésüket szabályozó jogszabályok (1870. évi XLII. tc., 1886. évi XXI. tc.) hármas hatáskörüket fogalmazták meg:

„2. § A törvényhatóságok jövőre is gyakorolni fogják a törvény korlátai között:

a) az önkormányzatot;

b) az állami közigazgatás közvetítését;

c) ezeken felül a törvényhatóságok egyéb közérdekű, sőt országos ügyekkel is foglalkozhatnak, azokat megvitathatják, azokra nézve megállapodásaikat kifejezhetik, egymással és a kormánnyal közölhetik és kérvény alakjában a törvényhozás bármelyik házához közvetlenül fölterjeszthetik.”³

Saját belügyeikben önállóan határoztak, szabályrendeletet alkottak, ezeket végrehajtották, megállapították az önkormányzat és a közigazgatás költségeit, tisztviselőiket maguk választották. Alapvetően két csoportja volt, az egyik a vármegyék, a másik a törvényhatósági jogú városok. Míg a vármegyék szervezetüket és hatáskörüket tekintve egyenrangúak voltak, addig a törvényhatósági joggal felruházott városok lényeges eltéréseket mutattak.

A törvényhatóság legfontosabb szerve a törvényhatósági bizottság volt, a hatósági jogokat a törvényhatóság nevében gyakorolta. A bizottság tagjai a képviselők és a törvény által meghatározott tisztviselők. A képviselők felét a hatályos választójogi törvény alapján, felét pedig, a legtöbb adót fizetők listája alapján (virilis alapon) választották meg. A törvényhatósági bizottság létszáma vármegyékben 120 és 600, törvényhatósági jogú városokban 48-400 fő között kellett hogy legyen. Törvényhatósági választó az lehetett, akit az adott évben az országgyűlési választók névjegyzékébe felvettek. Budapesten

³ 1886. évi XXI. törvénycikk

további feltételeket támasztottak, a választójog megszerzéséhez, mégpedig választójogot csak az szerezhette, aki írni-olvasni tudott és a fővárosban legalább 2 éve állandó lakással rendelkezik. A virilis alapú választásnál a törvényhatóság területén fizetett adó nagyságát vették figyelembe.

A törvényhatóság területén a közgyűlés gyakorolta az ellenőrzést a közigazgatási szervek felett. Véleményezte kormány előterjesztéseit, szabályrendeleteket alkotott, gyakorolta a kérelmezés, levelezés, felírás jogát, politikai hatáskört, határozatokat hozott a közigazgatást érintő ügyekben.

A törvényhatósági tisztviselők a vármegyében állandó választmányt, a városi törvényhatóságban városi tanácsot hoztak létre a közigazgatási ügyekre. A városi tanácsok elnöke a polgármester volt, további, szavazati joggal rendelkező tagjai a városi főjegyző, a főügyész, a tanácsnokok és a rendőrkapitány.

„A törvényhatóságok kebelében a jelen törvény által megszabott módon és hatáskörrel közigazgatási bizottság állittatik fel.”⁴

A bizottságokban a kormányzati és a helyi közigazgatási szempontokat egyesítő szakembergárda hozta a döntéseket. A kormányhatóságot a főispán, a királyi ügyész, a királyi tanfelügyelő, a királyi pénzügyi igazgató és a királyi állami építészeti hivatal főnöke, majd valamivel később, 1882-ben a földművelési miniszter képviselték. Az állami és önkormányzati tisztviselők mellé a törvényhatósági bizottság – saját kebeléből – 2 évre 10-10 tagot választott. Így állt össze a közigazgatási bizottság, mely ellenőrizte, felügyelte a törvényhatóság területén a közigazgatást. A törvényhatóság működéséről havonta jelentést készítettek a kormányzat számára, összhangot teremtett a megyei és a városi közigazgatás között. Alapvetően elmondható, hogy a dualizmus korában a közigazgatási bizottság a legágabb hatáskörű helyhatósági szervezet volt.

Községek

A kiegyezés után a községnek három jogi kategóriája létezett, kisközség, nagyközségrendezett tanácsú városok. Ez utóbbiak a helyi államigazgatásban első fokú

⁴ 1876. évi VI. törvénycikk a közigazgatási bizottságról

hatósági jogkört gyakoroltak, belügyeiket, igazgatási teendőit a járási hatóságtól függetlenül végezték. Első tisztviselője a polgármester. A községekről szóló törvény⁵ kimondta azt az alapelvet, hogy minden területnek valamely községhez kell tartoznia. A kisközségek, kötelezettségeik ellátása érdekében körjegyzőségekbe tömörültek. A képviselők száma kisközségben 10-20 között, nagyközségekben 20-40 között, rendezett tanácsú városokban 48-200 között lehetett.

2.5 A forradalmak államának helyi közigazgatása (1918-1919)

A területi igazgatás legfontosabb és legszélesebb körben alkalmazott formája a kormánybiztosi intézmény volt. A minisztertanács az adott közigazgatási egység vezetésével, politikai, gazdasági, katonai és egyéb szakfeladatok ellátásával bízta meg a kormánybiztosokat. A dualizmus idején kinevezett főispánok helyére kormánybiztos-főispánok kinevezésére került sor. A népköztársaság néptanács választását rendelte el minden önkormányzati szinten, melybe rendes tagokat és póttagokat választottak négy évre titkos választójog alapján. Létszámuk megegyezett a dualizmus kori törvényhatósági bizottság, vagy képviselő-testület létszámával.

A proletárdiktatúra kiépítette a tanácsrendszert, alapját a széles körű választójog alapján választott tanácsok képezték. Választójoggal bírt és választható volt minden 18. életévét betöltött férfi és nő, aki hasznos munkából élt, ha munkaképtelen, akkor korábban hasznos munkából élt, és aki a Vörös Hadsereg tagja.

A falu tanácsába 50 lakos után választottak egy tagot, úgy, hogy számuk 3-50 fő között kellett hogy legyen. A városi és budapesti kerületi tanácsba 500 lakos után választottak 1 főt, a testület létszáma maximum 300 fő lehetett. A falusi, városi és fővárosi kerületi tanácsválasztás közvetlen volt, míg ettől felfelé közvetett. A fővárosi központi tanácsba, mely 500 tagú, a kerületek lakosságuk arányában delegáltak tagokat. A járási tanácsok tagjait, mely maximum 60 főből állt, a falusi és városi tanácstagok jelölték. A kerületi

⁵ 1871. évi XVIII törvénycikk a községek rendezéséről

tanácsokat, mely maximum 300 tagú lehetett a megyéhez vagy kerülethez tartozó járások, városok, törvényhatósági jogú városok tanácsai választották 5000 fő után egy delegáltat. A tanács élén szűk vezető csoport (intéző bizottság) állt, melyet direktóriumnak is neveztek. A centralizált tanácsrendszer csúcsán a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése állt.

2.6 A Horthy-rendszer államának helyi közigazgatása (1919-1944)

Hazánkban tragikus hirtelenséggel követik egymást a sorsdöntő események.

A közigazgatás rendszere a dualizmusban kialakult alapokon nyugodott. A kormány a helyi végrehajtó hatalmat a z állami szakigazgatási szerveken, valamint a területi, és testületi önkormányzatokon keresztül gyakorolta. Erőteljesen érvényesült az a gyakorlat, hogy az önkormányzatok bizonyos döntéseit a kormány jóváhagyása nélkül nem lehetett végrehajtani.⁶ Az állami szakigazgatási szervek mellett a közigazgatási rendszer fontos részét képezték a területi önkormányzatok, melyek a belügyminiszternek alárendelten működtek. A legmagasabb rangú és a legnagyobb autonómiával rendelkező közigazgatási egységeket törvényhatóságoknak hívták, ide tartozott a főváros, a vármegyék és a törvényhatósági jogú városok.

Budapest önkormányzata

Az önkormányzat első számú vezetője a polgármester aki a helyi érdekek képviselője a város élén álló másik tisztségviselő a főpolgármester, aki a kormány bizalmi embere volt. A polgármesteri hivatal ügyosztályokra tagolódott, melyet tanácsnokok, illetve főjegyzők irányítottak. A budapesti önkormányzat legfontosabb testülete a törvényhatósági bizottság – közgyűlés – volt. A főváros közgyűlésének tagjai néhány tisztviselőtől eltekintve csak választással kerülhettek be. 1924-ben a választott tagok számát és a hivatalból bekerülők számát is növelték.⁷

⁶ adminisztratív tutela – közigazgatási gyámkodás

⁷ 1924. évi XXVI. törvénycikk a székesfőváros törvényhatósági bizottságának újjászervezéséről

A fővárosi önkormányzat átalakítására több kísérlet is volt, legjelentősebb ezek közül az 1930. évi XVIII. törvénycikk, mely megkísérelte az átfogó reformot.⁸ Ennek következtében a testületben a választott tagok aránya 80-ról 65%-ra csökkent. A főváros tagjai közé azt a személyt lehetett megválasztani, akinek volt választójoga, betöltötte 30. életévét, fizetett valamilyen állami, vagy helyi adót és 6 éves folyamatos egyhelyben lakást tudott felmutatni. Megnövelték a főpolgármester hatáskörét, ugyanakkor némileg gyarapodott a polgármester hatásköre is. Létrehozták a kis létszámú törvényhatósági tanácsot, melyet 1934-ben meg is szüntettek.⁹ Ezután a főpolgármesteri poszt betöltésének feltétele is megváltozott, az államfő nevezte ki a belügyminiszter javaslata alapján. 1937-ben újrászabályozták a fővárosi kerületek előjáróinak jogkörét, teljesen alárendelve őket a polgármesternek.¹⁰

A vármegyék és a törvényhatósági jogú városok önkormányzata

A vármegyék önkormányzati szervezetének élén két vezető tisztségviselő állt. A kormány képviselőjében a főispán (kinevezését a belügyminiszter javaslatára az államfőtől kapta), a helyi érdekek képviselőjében az alispán (közgyűlés választotta). A vármegyék járásokra tagolódtak, amely közigazgatási egységbe a rendezett tanácsú városok (megyei város), nagyközségek, kisközségek és tanyák tartoztak. A törvényhatósági jogú városok önkormányzati felépítése sokban egyezett a vármegyékével. A központi hatalmat a főispán, míg a helyi közösség akaratát a polgármester képviselte.

Legbefolyásosabb testülete a közgyűlés, mint első számú döntéshozó testület. Az 1929. évi XXX. törvénycikk¹¹ központosító és szakszerűsítő törekvései átalakították a vármegyék és a törvényhatósági jogú városok önkormányzati működését. A választójogot a parlamentihez igazították, viszont a kettővel szemben hat éves egy helyben lakást kötöttek ki. Pozitív elmozdulás volt, hogy a voksolást titkosították. Megváltozott a törvényhatósági bizottság, mint legfőbb helyi döntéshozó testület hatásköre, korábban a tagok fele virilista, másik fele választott tag volt, most mindkét csoport aránya 40%-ra csökkent, a maradék 20%-ot szakhivatalnokok, érdekképviselők, kamarák,

⁸ 1930. évi XVIII. törvénycikk Budapest székesfőváros közigazgatásáról.

⁹ 1934. évi XII. törvénycikk a Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. törvénycikk egyes rendelkezéseinek módosításáról

¹⁰ 1937. évi III. törvénycikk a Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. törvénycikk újabb kiegészítéséről és módosításáról

¹¹ 1929. évi XXX. törvénycikk a közigazgatás rendezéséről

vallásfelekezetek, és örökös tagok osztották meg. Ez a változás a centralizáció egyértelmű jelét mutatja. Az 1929. XXX. törvénycikk új szervként hozta létre a kisgyűlést, mely átvette egyes ügyek intézését a törvényhatósági és közigazgatási bizottságtól. A városi tanácsok megszűntek. A kormány befolyását növelte az a tény is, hogy a belügyminiszter jogot kapott a törvényhatósági bizottságok feloszlására.

A rendezett tanácsú városok elnevezés megyei várossá változott, meghatározta a képviselő-testület létszámát, a testület továbbra is virilistákból és választott tagokból állt. A megyei városok élén a polgármester, a községeknél a bírok álltak. A községek járásokat alkottak, melyek tisztségviselői a főszolgabírók voltak. Ebben az időszakban a közigazgatásban végbement változások a területi önkormányzatok autonómiájának szűkítését eredményezték.

A Horthy-korszak végén újra előtérbe kerültek a kormánybiztosok, 1943-tól a vármegyék főispánjai kormánybiztosok lettek.

Meg kell említeni a területi önkormányzatok mellett a testületi autonóm szervezeteket is, melyek foglalkozásuk, érdekelttségük, nemzetiségük alapján tömörítették az állampolgárokat. A testületi önkormányzatok a hozzájuk csatlakozók érdekvédelmét látták el. (Ügyvédi, kereskedelmi és iparkamarák, ipartestületek, mezőgazdasági, mérnöki, orvosi, művészeti kamarák, egyetemek, Magyar Tudományos Akadémia). Az érdekképviselően túl a központi kormányzat utasításait végre kellett hajtaniuk. A testületi önkormányzatok beépültek az államszervezetbe.

1944. októberében a nyilas hatalomátvétellel fasiszta diktatúra vette kezdetét, ami gyökeres változást jelentett az addigi magyar közjogi gyakorlattal szemben. A Nyilaskeresztes Párt a közigazgatásban is átvette a teljes uralmat, a főispáni kar jelentős részét leváltották, az önkormányzati szerveket katonai irányítás alá rendelték. A közigazgatást a németek akarata alá kényszerítették. A kormánynak hamarosan menekülnie kellett, 1945. első hónapjaiban a hazánkba érkező szovjet csapatok felszámolták a nyilas államgépezet maradványait.

2.7 A koalíciós évek államának helyi közigazgatása (1944-1949)

Nemzeti bizottságok és igazoló bizottságok

A szovjet csapatok uralma alá került területeken a helyi közigazgatás biztosítására népi bizottságokat szerveztek, melyet a Magyar Nemzeti Függetlenség Front (az öt demokratikus párt [FKgp, MKP, SZDP, NPP, PDP] politikai koalíciója) 1944. decemberi megalakulása után nemzeti bizottságnak neveztek. A kormány rendeletet ad ki a közigazgatás és az önkormányzatok mielőbbi helyreállításáról. Törvényhatósági választást csak a fővárosban tartottak, mégis visszaálltak a régi törvényhatósági keretek persze a régi személyi állomány lecserélésével. A nemzeti bizottságok először az ország jelentősebb városaiban jöttek létre.

A közigazgatást előíró rendeletek (14/1945. ME. sz., 1030/1945. ME. sz. rendelet) után valamennyi megyeszékhelyen megalakultak a nemzeti bizottságok. Rendszere akkor lett teljes, mikor 1945. szeptember 4-én megalakult az Országos Nemzeti Bizottság, így lett teljes a hierarchia (községi, járási, városi, vármegyei és Országos Nemzeti Bizottság). Ezen szervek főhatósága a Belügyminisztérium volt, a bizottságot az elnök vezette, akit a tagok közül választottak.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány felállította az igazoló bizottságokat, melyek feladata a közalkalmazottak igazolása volt, hogy nem követtek el háborús és népellenes bűnöket az 1945 előtti közigazgatási munkájuk során. Igazolniuk kellett magukat továbbá a oktatásban, társadalmi szervezetekben, ipari és kereskedelmi vállalatok alkalmazottainak is.

Az Országos Nemzeti Bizottság 1949. január 29-én tartotta utolsó ülését, ahol kimondták a nemzeti bizottságok megszűnését, feladatukat a Függetlenségi Népfront helyi szervei vették át.

2.8 A Rákosi-rendszer államának helyi igazgatása (1945-1956)

Magyarország letért az európai fejlődési útról, az államszerkezet teljesen átalakult. Megszületett az első chartális alkotmány¹². A kor jellegzetessége a diktatúra, a megfélemlítés a jog eltorzulása.

Közigazgatási változások

Az Alkotmány elfogadásával átalakult Magyarország közigazgatási beosztása is. Az eddigi 25 megye helyett 19 megyét hoztak létre, az összes megye határvonala módosult. A helyi közigazgatás intézményét az alkotmány szovjet mintára tanácsnak nevezte. A tanácsrendszer nem ismerte el az önkormányzatiság alapelveit, azok utasításokat végrehajtó, centralizált szervek voltak, végre kellett hajtaniuk a pártszervek utasításait is. A tanácsok felállításáról törvény rendelkezett.

„A szocializmus útján haladó Magyar Népköztársaság olyan államszervezetet épít, amely biztosítja a dolgozók tevékeny és állandó közreműködését az államhatalom gyakorlásában és az államigazgatás munkájában, közelebb viszi az ügyintézkést a dolgozó tömegekhez és következetesen érvényesíti a szocialista törvényesség elveit.

A Magyar Népköztársaság országgyűlése azt Alkotmányban megállapított elveknek megfelelően megvalósítja a demokratikus államszervezet legmagasabbrendű formáját: a tanácsok rendszerét.”¹³

A tanácsoknak szinte semmilyen önálló jogkörrel nem rendelkeztek, a helyi költségvetést is az államba építették és megszűnt a községi tulajdon. Olyan közigazgatási fogalmak „szűntek meg”, mint törvényhatóság, közgyűlés, főispán, alispán, polgármester stb. A tanácsok hierarchiája a következőképpen alakult, az 500 főnél kisebb lakosú falvak közös tanácsot hoztak létre, községi, városi és városi kerületi tanácsok, felettük a járási és a járási jogú városi tanácsok, az élén pedig a fővárosi és a megyei jogú városi tanács állt. Felettes szerve az Elnöki Tanács és az országgyűlés volt, gyakorlatilag inkább a Minisztertanács (az államigazgatás legfelsőbb szerve)

¹² 1949. évi XX. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmánya

¹³ 1950. évi I. törvény a helyi tanácsokról

A tanácsok tagjait az állampolgárok négyévente közvetlenül választották. Az első tanácsválasztásra 1950. október 22-én került sor, melynek módját az 1950. évi 31. tvr. állapította meg, kötött listás választás volt. Meghatározta továbbá a tanácstagok létszámát: fővárosban 251 fő, megyékben 61-91 fő, járásokban 41-81 fő, városokban 51-101 fő, községekben és a kerületekben 21-101 fő között mozgott. A tanácstagok választásáról az 1954. évi választás előtt született törvény.¹⁴ Ekkor tértek át a kislistásról az egyéni választókerületi rendszerre. Minden szavazópolgár szavazhatott a helyi és a területi tanács egy-egy tagjára.

A tanácsülések között a kisebb létszámú végrehajtó bizottság gyakorolta a tanács irányító és ellenőrző jogait.

Az 1950-es tanácstörvényt felváltotta az új¹⁵, mely már tartalmazta a tanácstagok jogait, kötelességeit, és részletezte a tanácsok feladatait, amik között első helyen továbbra is az államhatalmi tevékenység szerepelt.

2.9 Az 1956-os forradalom állama és az utóvédharcok helyi közigazgatása (1956-1957)

A forradalmi változások a pártállami területi beosztást nem érintette, de új elemként jelent meg a hatalomátvétel után a regionalitás. A hatalomátvétel előtt a forradalmi erők több kísérletet tettek olyan politikai-közigazgatási szervezetek megalakítására, melyek alternatívái lehettek a pártállamnak. Ebben az időben alakult több munkástanács.

A vidéki hatalomváltás az államhatalom váltásánál is előbb kezdődött. A települések jelentős részében nem alakult ki együttműködés a forradalmi erők és a párt diktatúra képviselői között. A településeken a tanácsi és pártapparátus tartotta közvetlenül a kapcsolatot a forradalmi erőkkel, volt, ahol a katonai közigazgatás tárgyalta. A településeken népgyűléseket tartottak, ott választották meg nyílt szavazással, vagy előzetes listaállítás jóváhagyásával az új forradalmi vezető testületeket. A helyi új forradalmi szervezetek elnevezése nem volt egységes, előfordultak nemzeti bizottságok,

¹⁴ 1954. évi IX. törvény a tanácsok tagjainak választásáról

¹⁵ 1954. évi X. törvény a tanácsokról

forradalmi tanács, munkástanács, forradalmi bizottság. Az új forradalmi-közigazgatási struktúra nem törölte el teljesen a kommunista hatalom elemeit.

A települési összefogások eredményeként közösen lehetett fellépni a politikai problémák megoldása érdekében, elősegítették, hogy a regionális szervek tagjai egymásnak gazdasági, szociális, katonai segítséget tudjanak adni. A legjelentősebb regionális vállalkozás a Dunántúli Nemzeti Tanács tevékenysége volt

A november 4-i szovjet intervenció új hatalmi helyzetet teremtett. A legtöbb települési szervezetnek a legfontosabb céljává a fegyveres összecsapások elkerülése vált. Egyes nagyobb városokba a forradalmi szervek tevékenységük abbahagyására kényszerültek, szerepüket a vállalati munkástanácsok vették át. November 4. után volt néhány település ahol több hétig nem létezett a községet vezető szervezet, az ügyek vitelét a tanácsi alkalmazottak végezték.

2.10 A Kádár-rendszer államának helyi közigazgatása (1957-1989)

A forradalom bukása után visszaállították a pártállami rendszert, a politikai rendszer azonban megváltozott.

1956 után tovább folytatódott a városok számának gyarapodása. 1956-ban 62 város volt, 1980-ban pedig 96, a 80-as években 69 nagyközség vált várossá. A kiemelt felsőfokú központok (megyei városok) száma 5-re emelkedett. Elfogadták a településfejlesztési koncepciót, mely további felső-, közép-, és alsó fokú központot határozott meg. A koncepció következtében a központi funkció nélkül maradt településeket visszafejlesztették.

A közigazgatási rendszer következő jelentős változására 1984-b került sor, amikor is megszűntek a járások.

A tanácsrendszer

Az 1956. utáni korszakban a tanácsrendszer működése kisebb reformokon ment át. A járási tanács helyett járási hivatalt hoztak létre, melyek a megyei tanácsnak voltak

alrendelve.¹⁶ Kiemelte, hogy a tanácsok „a lakosság tevékeny részvételével látják el feladataikat” a tanácsok együttműködtek a tömegszervezetekkel és más nem tanácsi szervezetekkel. Az új törvény felsorolja a tanácsok feladatait, fontos változás, hogy „a tanács anyagi eszközeivel önállóan gazdálkodik”. További fontos feladatai a település és területfejlesztés, termelő, szolgáltató intézmény létrehozásának lehetősége. A szervezeti felépítésen a törvény nem változtatott, újra részletezte a tanácstagok, az elnök, elnökhelyettes, VB titkár feladatait, jogait és kötelességeit. A tanácsok országos irányítását megosztotta az országgyűlés, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa és a Minisztertanács között, de a legfőbb felügyeleti jogot a Minisztertanács kapta.

A törvény újabb módosítása¹⁷ bővítette a tanácsok gazdálkodásának önállóságát, lehetővé téve a gazdasági társaságokban való részvételt. Ezek a lépések jelentősnek mondhatók az önkormányzatiság felé haladás útján, de mindvégig az államhatalom helyi szervei maradtak.

A tanácstagok 1958-tól az országgyűlési képviselőkkel együtt választották. Az 1970. évi III. törvény¹⁸ újításként bevezette, hogy a fővárosi és megyei tanácsok tagjait közvetetten kerüljenek megválasztásra, tagjait a helyi tanácsok választották. Elrendelte továbbá, hogy az országgyűlés és a helyi tanácsok tagjait ismét különböző időpontokban kell megválasztani, ezért az 1971. évi választásokon a tanácstagokat csak két évre választották és 1973-ban új tanácsválasztást tartottak. A negatív tapasztalatok miatt hatálytalanították és az 1973-ban megválasztott tanácsok mandátumát 1980-ig, a következő országgyűlési választásig meghosszabbították.¹⁹

Az 1983. évi III. törvény²⁰ előírta, hogy helyi tanácsok választása során is minden választókerületben legalább két jelöltet kell állítani. A megyei és fővárosi tanács tagjait továbbra is közvetetten választották.

¹⁶ 1971. évi I. törvény a tanácsokról

¹⁷ 1985. évi IV. törvény a tanácsokról szóló 1971. évi I. törvény módosításáról

¹⁸ 1970. évi III. törvény az országgyűlési képviselők és a tanácstagok választásáról szóló 1966. évi III. törvény módosításáról

¹⁹ 1976. évi VI. törvény a tanácstagok választásáról

²⁰ 1983. évi III. törvény az Országgyűlési képviselők és a tanácstagok választásáról

2.11 A rendszerváltás államának helyi közigazgatása (1989-2006)

A pártállami diktatúra, a szocialista rendszer 1989-ben a felbomlás szélére jut. A külpolitikai helyzet és a belpolitikai erőviszonyok radikális változásai félresöprik a modellváltás lehetőségét, a nemzeti kerekasztal-tárgyalások eredményeként bekövetkezik a rendszerváltás. Kikiáltják a köztársaságot, a jelentős alkotmánymódosításokkal létrehozzák az alkotmányos, jogállami és parlamentáris demokráciát. Magyarország 1991-ben nyeri vissza szuverenitását. A Magyar Köztársaság 1999-ben csatlakozik a NATO-hoz és 2004. május 1-től tagja az Európai Uniónak.

Tegyünk említést az önkormányzatiság történelmében rövid időt megélt funkcionális önkormányzatokról. A területi, vagy települési önkormányzatoktól nagy mértékben különböztek. A választópolgárok választhattak az önkormányzati képviseleti posztokért versengő szakszervezetek közül, így jött létre a társadalombiztosítási önkormányzat 1993-ban. 1997-ben a társadalombiztosítási önkormányzati választások helyett, a kormány bevezette azt, hogy a szakszervezetek képviselőket delegáljanak az önkormányzatokba. A következő kormány a társadalombiztosítási önkormányzatokat meg is szüntette.

Az erősen centralizált, párt- és állami irányításnak szigorúan alárendelt tanácsok helyébe lépnek a települési vagy más néven helyi önkormányzatok.

Már az elnevezés is tükrözi az önkormányzatok lényegét, önmagukat kormányozzák a központi hatalomtól és az államigazgatástól relatíve függetlenül. A képviselőtestület tagjait, valamint a polgármestert az állampolgárok a települések lakói szabadon választják meg.

Magyarországon a települési önkormányzatok rendszere, annak szabályozása az önkormányzati törvénnyel jött létre.

„Az Országgyűlés - követve hazánk haladó önkormányzati hagyományait, továbbá az Európai Önkormányzati Karta alapkövetelményeit - elismeri és védi a helyi közösségek önkormányzáshoz való jogait.

A helyi önkormányzás lehetővé teszi, hogy a választópolgárok helyi közössége - közvetlenül, illetőleg a választott helyi önkormányzata útján - önállóan és demokratikusan intézze a helyi érdekű közügyeit.

Az Országgyűlés, támogatva a helyi közösségek önszervező önállóságát, segíti az önkormányzáshoz szükséges feltételek megteremtését, előmozdítja a közhatalom demokratikus decentralizációját.

Az Országgyűlés e célok megvalósítása érdekében a következő törvényt alkotja:”²¹

Négy szintje épül ki, községi, városi, megyei, és fővárosi (kerületi) önkormányzatok. Az önkormányzati választásokra négyévente, az országgyűlési választásokat követően, ősszel kerül sor, ahol képviselőket és polgármestereket választanak, valamint ekkor választják meg – igény esetén – a kisebbségi önkormányzatok képviselőit is. A választás egyfordulós, sem érvényességi, sem eredményességi küszöb nincs.

Polgármester választásnál a legtöbb szavazatot kapott jelölt nyer. 10.000-nél nagyobb lélekszámú településeken, a képviselői helyek 60%-át a legtöbb szavazatot szerzett képviselőjelöltek nyerik el. 40%-ot kompenzációs listáról szereznek a jelölőszervezetek a töredékszavazatok arányában. Kompenzációs listát azok a szervezetek állíthatnak, amelyek az egyéni választókerületek legalább ¼-ében tudnak jelöltet állítani.

10.000 lélekszámnál kisebb lélekszámú településeken a képviselők megválasztására a kislistás módszerrel kerül sor. Ez esetben a mandátumokat a legtöbb szavazatot elnyert jelöltek kapják meg.

A helyi képviselőtestület elnöke a polgármester, akinek intézkedéseit csak a közigazgatási hivatal vizsgálhatja törvényességi szempontból. Munkáját az alpolgármesterek segítik, akiket a képviselőtestület választ.

A helyi önkormányzat hivatalát a jegyző vezeti, akit szintén a képviselőtestület választ pályázat alapján.

A megyei önkormányzatok képviselőit a választópolgárok közvetve választják. A megyei önkormányzati hivatalt a megyei közgyűlés elnöke irányítja, a hivatal közvetlen vezetője a megyei főjegyző.

²¹ 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

3 Modern polgári demokráciák az Európai Unióban

Mára valamennyi demokratikus állam elismeri a helyi közösségek önkormányzáshoz való jogát. Annak a lehetőségét, hogy az egyes települések lakói az őket érintő kérdésekben szabadon, a központi hatalomtól függetlenül hozhassanak döntéseket. A Helyi Önkormányzatok Európai Chartájában ezzel összhangban határozták meg az önkormányzáshoz való jog európai alapjait. A közös európai keretek között azonban számos különféle megoldás alakult ki a helyi önkormányzatok alkotmányos jogállása, feladatai és rendszerük felépítése tekintetében. Magyarország ezeket a modelleket vegyítve egy sajátos szabályozást alakított ki, a helyi önkormányzatoknak Európában egyedülálló – sokak szerint eltúlzott - önállóságot biztosított.

3.1 A helyi önkormányzatok Európai Chartája

Az Európa Tanács célkitűzései közé tartozik a közös nyugat-európai országok demokratikus értékeinek megőrzése, fejlesztése és terjesztése. Az 1957-ben létrehozott Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzatok Állandó Konferenciája a tagországok önkormányzatainak érdekvédelmi és közvetítő szervem aki különböző ajánlásokat terjeszt az Európa Tanács, illetve a tagországok felé, annak érdekében, hogy összefoglalja az egyes intézmények közös vonásait is követendő értékeit. Ezen ajánlások alapján a tagországok saját elhatározásuk alapján vállalják a Chartában megfogalmazott kötelezettségeket, illetve azok meghatározott részét. A Charta tehát olyan ismérvek „minimumgyűjteménye”, amely alapján eldönthető, hogy egy adott ország helyi önkormányzati rendszere megfelel-e a szabad és demokratikus, plurális alapon működő önkormányzati rendszer követelményének. Az egyezményt aláíró országoknak vállalniuk kell, hogy a Charta egészének betartásán túlmenően összesen tíz garanciális értékű paragrafust szöveg szerint is a belső jog részévé tesznek, azok a nemzeti jogrend részét képezik.

A Magyar Köztársaság a kelet-európai országok közül elsőként vállalta a Chartában megfogalmazott elveket, beépítette a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény rendelkezései közé, és az 1997. évi XV. törvénnyel emelte törvényeink sorába.²²

A Charta preambuluma rögzíti, hogy a helyi önkormányzatok minden demokratikus rendszer egyik alapintézményét képezik, melyek révén az állampolgárok gyakorolhatják a közügyekben való részvételükhöz való jogukat, amely legközvetlenebbül helyi szinten történik

A Charta tartalmazza, hogy az önkormányzás elveit a belső jogban rögzíteni kell, mégpedig a lehető legmagasabb szinten, ha az lehetséges, az Alkotmányban. A helyi önkormányzás olyan jog és egyben képesség is, hogy a közügyek lényegi részét érintően a lakosság érdekében saját hatáskörökben igazgassák és szabályozzák. A 3. cikkely rögzíti, hogy a helyi önkormányzáshoz való jogot csak demokratikus elvek alapján választott testületek, illetve a választópolgárok közvetlenül gyakorolhatják. Az így megválasztott képviselő-testület jogosult önkormányzati ügyekben dönteni, meghatározni a feladatok ellátásának módját és eszközeit is.

A feladatok megállapítását elsődlegesen az Alkotmányban vagy törvényben kell rendezni, azonban ez nem zárja ki, hogy az önkormányzatok kivételesen speciális feladat- és hatáskört lássanak el. Garanciát kell adniuk az aláíró államoknak arra is, hogy biztosítják a helyi közügyek vállalását, azt, hogy a helyi önkormányzat teljes döntési jogosultsággal rendelkezzen olyan ügyekben, amelyek nem tartoznak más szerv hatáskörébe. A demokratikusan működő jogállam ismérveiből kiindulva az önkormányzatok véleményét ki kell kérni olyan ügyekben, amelyek azokat közvetlenül érintik. Szintén garantált az önkormányzatok működési területének, közigazgatási határainak megváltoztatásához véleményük kikérése, vagy a helyi népszavazás lehetősége.

A Charta biztosítja az önkormányzatok szabad egyesülésének jogát, valamint meghatározza az önkormányzatok állami felügyeletének korlátait. Garanciális szabály,

²² 1997. évi XV. törvény a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról szóló, 1985. október 15-én Strasbourgban kelt egyezmény kihirdetéséről

hogy a felügyelet terjedelmét és módját az Alkotmányban kell rögzíteni, és az csak törvényességi célokra terjedhet ki.

3.2 Az állam térbeli szerkezete

Az államokat unitárius és föderatív szerkezet szerint különböztetjük meg. Az unitárius állam területe egységes központi állami irányítás alatt áll, a központi kormányzat szuverenitása, törvényhozó hatalma nem oszlik meg tagállami kormányzatokkal.

Az állam területi alapon szerveződő közösség, az unitárius államon belül további csoportosítás lehetséges aszerint, hogy a kormányzat alatti szintek milyen önállóságot élveznek, mi a viszonyuk egymáshoz:

Városállamok, vagy miniállamok az állam területe jellemzően nagyobb egy településnél, városnál, ezért válik szükségessé a területi tagolása is. Az egységes államok egyik változatát jelentik, ahol nincs szükség az állami hatalom semmilyen típusú vertikális megosztására.

A klasszikus unitárius vagy centralizált államokban a területi egységek önállósága korlátozott. A területi önkormányzatok, ha egyáltalán vannak, akkor a településekhez kötődnek elsősorban és nem a kormányzat partnerei. Az unitárius államokban a három szint közül a középső a leggyengébb.

A decentralizált típusú unitárius államokban határozottabb decentralizáció figyelhető meg, s a reformok során közvetlenül a kormányzat alatti régiók jelennek meg, közvetlenül választott testületekkel, ezek szerepe azonban korlátozottabb.

A regionalizált unitárius államokban a régiók alkotmányosan megerősített jogállással rendelkeznek, jelentős önállósággal és mozgástérrel.

Másik típus a szövetségi, föderatív államot, mint a "legdecentralizáltabb" államtípus. A tagállamok és a szövetségi állam osztozik a szuverenitáson, egyértelmű hatalommegosztás van köztük, amely alapján a szövetségi szint befolyása, illetve a tagállam felhatalmazása csak pontosan meghatározott területekre terjedhet ki.

A föderatív államszerkezet azokban az államokban jellemző, ahol az ország területe nagy, illetve ahol az ország területén belül jelentős kulturális, etnikai különbségek vannak

területileg koncentráltan, mégpedig jellemzően történeti tradíciók alapján.

EU tagállamok középszintű kormányzati típusai

Klasszikus unitárius	Decentralizált unitárius	Regionalizált	Föderalizált
Dánia Írország Egyesült Királyság	Franciaország	Spanyolország	Németország

3.3 Az európai önkormányzati rendszerek fejlődésének fő irányai

Az európai önkormányzati rendszerek töretlenebb fejlődési folyamatot mutatnak, mint a magyar vagy a volt népi demokratikus országok helyi szerveinek fejlődése. Ez azonban nem jelenti azt, hogy valamely önkormányzati rendszer mintaként tekinthető, hiszen a konkrét közigazgatási rendszerek működését az adott ország sajátosságai, társadalmi-gazdasági körülményei, történeti hagyományai stb. határozzák meg.

Minden ország közigazgatási rendszere tehát más és más, azonban a közös jellemzők alapján a több rendszertípust különböztet meg.

A helyi önkormányzatok főbb európai modelljeit számos szempont alapján csoportosíthatjuk.

Alkotmányos jogállás szerint

Az önkormányzatok alkotmányos önállósága tekintetében megkülönböztethetjük az ultra vires modellt (elsősorban az angolszász államokra jellemző) és a kontinentális modellt.

Az angolszász államokban az önkormányzatok, mint a törvényhozó hatalom által létrehozott közjogi testületek, amelyek feladatait és hatásköreit a törvényhozó állapítja meg. Az önkormányzatok csak azt a feladatot láthatták el, amelyeket a törvény kifejezetten nekik utalt. Ez a modell viszonylag szabad kezdet ad a központi hatalom centralizációjának.

A kontinentális modellen belül több altípust különíthetünk el. A latin modell biztosítja a legszűkebb önkormányzati jogokat (Franciaország). Az ide sorolható államok

alkotmányai elismerik a helyi önkormányzáshoz való jogot, de azt nem határozzák meg, ezzel széles korlátozási lehetőséget biztosítanak a törvényalkotónak.

A germán modell államaiban az önkormányzatok alkotmányos önállósága a helyi közügyek körére terjed ki, de itt is csak a törvények keretei között élhetnek az önkormányzatok autonómiájukkal.

Magyarországon egy speciális szabályozás alakult ki, az Alkotmány rögzíti az önkormányzatok alapjogait is, amelyek korlátozására csak minősített (kétharmados) többséggel van lehetőség. Az önkormányzás demokratikus tartalma nem érvényesül maradéktalanul, általános jelenség a helyi társadalom közömbössége, alacsony választási részvétele, az elitizmus, illetve a formalizmusok eluralkodása az önkormányzati testületekben. Az önkormányzati rendszerek demokratikus előnyei nem mindig jelentkeznek, különösen ott nem, ahol eleve kisebb a társadalompolitikai jelentőségük, s ezzel kiváltják a helyi választópolgárok közömbösségét.

A reform valószínű irányainak, lehetőségeinek áttekintése során előljáróban elmondható, hogy az új rendszer - ellentétben a korábbi magyar hagyományokkal - a jelenlegi, a német szabályozás alapján álló magyar rendszert a francia almodell centralizáltabb altípusa felé fogja közelíteni.

3.4 A képviseleti, választott szervezeti egységek

A helyi önkormányzatok működésének demokratikus minimumaként ismert, hogy közvetlenül választott képviselő testület áll a szervezeti élén.

A testületek összetétele visszatükrözi a helyi választások rendszerét. A helyi választási jog többnyire követi a parlamenti választási rendszerek modelljét, bizonyos specialitások is megjelennek, hogy a pártok mellett a civil szervezetek és a függetlenek nagyobb szerepet kaphassanak, tekintettel a helyi ismertségre, a közvetlenebb kapcsolatokra. A rendkívül sokszínű helyi választási rendszerekben egyaránt megtaláljuk a tisztán listás modelltől a tisztán egyéni választókerületi rendszert is, bár a módszerek többnyire ötvöződnek. Az egyéni ismertség, a személyiség szerepe a listás rendszereken is átüthet,

és különösen a helyi polgármesterek megválasztása esetén érvényesül a jelölt karizmája.

A modern democráciákban a helyi választások pártelvűek, még ha országonként, kormányzási szintenként vannak is eltérések. A helyi kormányzás pártpolitikai értékének jele az is, hogy a nagyobb pártok önkormányzati programokat készítenek, különösen azokban a periódusokban, amikor a rendszer reformjára készülnek. A képviselők jellemzően párthoz kötődnek.

A rendszerváltó kelet-közép-európai országokban ettől eltérő volt a helyzet, különösen a rendszerváltást követő években. Az általános vélekedés az volt, hogy a helyi képviselők legkevésbé fontos tulajdonsága, hogy melyik párthoz kötődnek. Ennek oka egyrészt a kialakulatlan, instabil pártstruktúra, másrészt az az uralkodó általánosító vélemény, hogy a helyi kormányzás alapvetően pártsemleges. A politikai rendszerek konszolidációja, a választási rendszerek és az önkormányzati struktúra formálódása, s nem utolsósorban a politikai kultúra figyelembevétele alapján mára már nincs olyan különbség a nyugati fejlett democráciáktól, s egyértelműen konstataálható a pártok szerepének stabilizálódása, illetve erősödése a helyi kormányzatokban.

A pártokhoz tartozás nem jelenti azt, hogy a képviselők nem kötődnek választókörzetükhöz, a települések lokális érdekeihez. Különösen szoros a választókkal való kapcsolat azokban a rendszerekben, ahol egyéni választókörzetben jutnak a képviselők mandátumhoz, például a briteknél, vagy a skandinávoknál, ahol erősek az önkormányzatok közösségi gyökerei.

Vannak olyan vélemények is, amelyek szerint új politikai kultúra kezd utat törni magának, amelyben a hagyományos politikai szereplők - így a pártok is - veszítenek jelentőségükből, miközben maguk a választási rendszerek lényegesen nem változtak. Ebből is következik, hogy a helyi önkormányzatok belső szervezeti erőviszonyai, a képviselő-testületek szerepe, jellege is átalakulóban van. A képviselő-testület fontos, ám nem egyetlen szereplő a helyi kormányzati rendszeren belül. A helyi kormányzás egyik jellemző sajátossága, hogy nyitott, a környezettel erősen összekapcsolódó rendszer, rákényszerül a környezethez való alkalmazkodásra. A képviselő-testület kapcsolódik össze, formális értelemben, a legszélesebb körben a környezetét alkotó társadalmi csoportokkal. Ez azonban nem garantálja a tényleges hatalom kizárólagos birtoklását.

A képviselő-testületek mérete, a szervezeten belüli szerepe, szerkezete, eljárási szabályai, ülésezési gyakorisága nem csak országonként (tartományonként), hanem akár önkormányzatonként is eltérhet. Azokban a parlamentáris rendszerekben, ahol a pártok viszonyát erős verseny jellemzi, ott az önkormányzatok, különösen a nagyobbak működésében is jelentős szerepet játszik a pártpolitika. A brit önkormányzatok standard jellemzője például a pártpolitizáltság, ez a jellemző azonban nem a tanács, a képviselő-testület erős szerepében érvényesül, sokkal inkább a bizottságok, informális kabinetek kialakulásában. Viszonylag nagy biztonsággal kijelenthető, hogy a nagyobb méretű testületek, a nagyobb települések, régiók tanácsai átengedik az operatív irányítást a bizottságok, a tisztségviselők, és a hivatal számára, míg a kisebbek gyakran egyedi, operatív ügyekkel is foglalkoznak.

A méretek hatással vannak a képviselet belső felépítésére. A nagyobb önkormányzati egységekre jellemző, hogy a döntéshozást ágazati és területi szempontból is tagolni kényszerülnek (bizottságok, részönkormányzatok, kerületek), míg a kisebb önkormányzatok testületei jobban átlátják működési terepüket, kevesebb közvetítő elemet igényelnek.

A testületekben dolgozó képviselők elfoglaltsága is jelentős mértékben összefügg a szervezeti mérettel, a szervezeten belüli munkamegosztással, az ülésezés gyakoriságával, a választókerületi munkával. Általában a gyakran ülésező, több bizottsággal is rendelkező nagyobb önkormányzatokban a képviselők erősen leterheltek.

Az önkormányzati szervezetrendszer specialitása a bizottságok rendszerint kiemelkedő szerepe, bár ebben is vannak ország-csoportonként eltérések. A bizottságok zömmel döntés-előkészítő, ellenőrző funkciókkal, de bizonyos döntési jogkörökkel is rendelkeznek, fontos keretei a helyi társadalom különböző csoportjaival való együttműködésnek, miután rendszerint nem csak a megválasztott képviselők lehetnek tagok. Az angolszász, különösen az angol önkormányzati rendszer jellegzetessége, hogy a bizottságok jelentős mértékben tehermentesítik a testületet, önálló döntési kompetenciákat birtokolva.

A kontinentális önkormányzati rendszerekben is jellemző az erős végrehajtó testületek

térfoglalása a plénum rovására, ami csökkenti az átláthatóságot, a polgárközelséget, a laikus szempontok figyelembevételének lehetőségét.

A központi szabályozás általában elő szokta írni, mely területek, funkciók tekintetében kötelező bizottságokat létrehozni. Ezeken kívül az önkormányzatok maguk is mérlegelhetik, hogy milyen állandó és alkalmi bizottságokat működtetnek, alkalmazkodva a helyi sajátosságokhoz. A bizottsági struktúra sokszínűsége is olyan jellemző, amely azt mutatja, hogy az önkormányzati rendszerekben a standard elemek ellenére a legkönnyebb a helyi sajátosságokhoz és az időbeni változásokhoz alkalmazkodni.

3.5 Dánia, Franciaország, Írország, Spanyolország és az Egyesült Királyság összehasonlítása

3.5.1 Dánia

Államformája alkotmányos monarchia, az Alkotmányt a Parlament 1953-ban fogadta el, mely megfogalmazza az emberi és polgári jogokat, és meghatározza a közigazgatás szervezetét is.

Választási rendszere, minden 18. életévét betöltött dán állampolgár rendelkezik választójoggal. Jogosultsága kiterjed mind a választásra, mind pedig a választhatóságra.

A hatalommegosztás és az önkormányzati szektor alkotmányos szabályozása

Dánia alkotmánya nem foglalkozik a területi hatalommegosztással a hatalmi ágak rendszerét átfogóan szabályozó általános rendelkezések között. A helyi önkormányzatokkal lényegében egyetlen mondat foglalkozik, amikor kimondja, hogy a községek állami ellenőrzés melletti önigazgatási jogát törvény állapítja meg. A területi szintű önkormányzatok ilyen értelemben szóba sem kerülnek.

Dániában jelentős önkormányzati reform végrehajtása indult el, amelynek során a korábbi 14 megye helyébe 5 régió lépett. Az erőteljes integráció és decentralizáció elvezethet a középszint markáns megerősödéséhez. A lényegesen nagyobb méretű középszintű önkormányzatok létrehozását az tette lehetővé, hogy egyidejűleg az alapszint további integrációja is lezajlott. A korábbi 275 önkormányzatot 98 váltotta fel.

3.5.2 Franciaország

Államforma: köztársaság

Választási rendszer

A választási listára történő regisztráció kötelező. Minden választó, aki az adott választókerületben 6 hónapnál hosszabb ideje tartózkodik, születési helyének és idejének bejelentésével regisztrálja magát a választási listán, amelyet évente felülvizsgálnak. A titkos szavazást mindig vasárnap tartják. A nemzetgyűlés 577 tagját öt évre választják egy egyszerű többségi, kétfordulós titkos szavazással. A szenátorokat közvetett módon választja egy elektori testület, amely a mintegy 150 ezer, a régiókban, megyékben és községekben választott önkormányzati képviselőből áll.

Franciaországban a helyi képviselőket listán választják, a polgármesteri tisztséget az így választott képviselők egyike képviselő társai döntése alapján nyeri el. A testület jelöli ki maga közül azt a személyt is, aki a társulásban a települést képviseli.

A megyéket kantonokra osztva kétfordulós rendszerben választják a kantonok egyéni körzetek szerinti képviselőit, belőlük áll föl a megyei közgyűlés. A regionális tanács tagjai csak listán választhatók. A régió elnökét itt is a képviselők választják. A településeken a képviselő testület legalább 9 tagú, megyék esetében a közgyűlés 30-60 tagú. A 3500 lakos alatti településeken ún. nyílt lista állítása lehetséges, azaz a szavazáskor módosítható a névsor a jelölt nevének lehúzásával, más személy nevének feltüntetésével.

A polgármesteri megbízatás alapvetően titulus és nem foglalkozás, csak kb. 20-25.000 lakostól főállású a polgármester.

A hatalommegosztás és az önkormányzati szektor alkotmányos szabályozása

A jelenleg hatályos francia alkotmány az V. Köztársaság alkotmánya. Az alkotmány XII. része tárgyalja az állam területi tagolódását Ennek alapjai a községek, megyék, régiók, a sajátos jogállású területek és a tengeren túli területek. A területi közösségek felhatalmazást kaptak arra, hogy választott testületük útján önállóan igazgassanak és szabályozzanak közösségi ügyekben.

A 2003-as alkotmánymódosítás kifejezett célja a decentralizált államberendezkedés alkotmányos garantálása volt, így olyan államszervezési elvek is beépülhettek, mint a szubszidiaritás. A modell kizárja az önkormányzatok közötti hierarchia meghatározásának lehetőségét

3.5.3 Németország

Államforma: szövetségi köztársaság

A Németországi Szövetségi Köztársaság parlamentáris demokrácia.

Választási rendszer

Minden német állampolgár, aki a választás napjáig betöltötte 18. életévét és legalább három hónapig a Németországi Szövetségi Köztársaságban tartózkodott, vagy ott állandó lakcímmel rendelkezik, továbbá ha nem vontál meg választójogát, részt vehet a választásban.

Azok a személyek, akik betöltötték 18. életévüket és legalább egy éve német állampolgárok, továbbá nem vonták meg választójogukat és nem tiltották el őket közügyek gyakorlásától, jelölthetők magukat képviselőnek. Mind a szövetségi állam, mind a tartományok képviselői általános, közvetlen, szabad és titkos választások során nyerik el mandátumukat. A Németországi Szövetségi Köztársaságnak arányosságra törekvő vegyes választási rendszere van.

A hatalommegosztás és az önkormányzati szektor alkotmányos szabályozása

A német alkotmány célja egy föderális, demokratikus jogállam megteremtése volt. A német alkotmány máig "ideiglenes" jellegű maradt a záró rendelkezés szerint, amely népszavazáshoz köti a végleges alkotmány elfogadását. A német alkotmány a föderalizmust a preambulumban megjelöli, miután felsorolja az államot alkotó tartományokat és városállamokat.

A 28. cikkely tekinthető a területi hatalommegosztást rendező általános rendelkezésnek, mely kimondja, hogy a tartományokban, járásokban és községekben biztosított a népképviselés, amely közvetlen választásokkal jön létre. A községekben a választott testület helyébe községi gyűlés léphet.

3.5.4 Írország

Államforma: parlamentáris köztársaság.

Politikai és kormányzati rendszere az 1937-ben elfogadott alkotmányon nyugszik.

Választási rendszer

Választásokat általános választójog alapján ötévente tartanak. Írországból választójoggal rendelkezik mindenki, aki a választás évének februárjában betöltötte a 18. életévét. A választójog a következőképpen alakul: ·

- Ír állampolgárok valamennyi választáson és népszavazáson szavazhatnak.
- Brit állampolgárok a Képviselőházi, Európai Parlamenti és a helyi választásokon rendelkeznek választójoggal.

A hatalommegosztás és az önkormányzati szektor alkotmányos szabályozása

Az ír alkotmány szerkezete jelentősen eltér a kontinentális alkotmányokétól, elfogadása, módosítása népszavazáshoz kötött. Írországot centralizált államnak tekintik, erős brit befolyással, viszont azzal a különbséggel, hogy írott alkotmánya van.

A helyi önkormányzatok csekély szerepét tükrözi vissza, hogy a viszonylag részletesen szabályozó alkotmány a kormányt követő részben csupán egyetlen cikket szentel nekik. Ebben elismeri az önkormányzatokat, a helyi közügyekben való eljárásuk fontosságát, és ötévenkénti közvetlen választásukat Írországból kétszintű helyi önkormányzati rendszer működik.

Az ír közigazgatási rendszerben nem kizárólagos szereplők a helyi és megyei önkormányzatok. Az ír önkormányzatok korlátozott hatásköri felhatalmazása mellett a pénzügyi bázisuk is rendkívül gyenge. Sok kritika éri magát a választási rendszert is, hiszen a kis létszámú tanács igen távol van a lakosságtól. Az ír társadalomban erős a civil társadalom és a lokalitás.

3.5.5 Spanyolország

Államforma: alkotmányos monarchia

Választási rendszer

Minden 18. életévét betöltött spanyol állampolgár, akit regisztráltak az aktuális választási névjegyzékben, részt vehet a spanyol választásokon. Kivételt képeznek ez alól azok, akik szavazati jogát bírósági ítélet megvonta, illetve akiket szavazati joguk gyakorlására jogilag alkalmatlannak ítélik.

A szavazás szabad és titkos, és a tartományi választások kivételével közvetlen. A szavazás személyhez kötött és nem ruházható át más személyre. Érdekessége, hogy megengedett a postai úton történő szavazás.

A hatalommegosztás és az önkormányzati szektor alkotmányos szabályozása

A Franco diktatúrát követő rendszerváltás lehetőséget nyújtott új alkotmány elfogadására, amely követhette a 20. századra jellemző modern államszervezési elveket. A régiók erős alkotmányos jogállását, politikai jelentőségét visszatükrözi, hogy már az alkotmány bevezető, második cikke megemlékezik a nemzetet alkotó nemzetiségek és a régiók önkormányzathoz való jogáról. A spanyol regionalizmus fontos államszervezeti jellemzője, hogy a második kamara, a szenátus területi alapon épül fel. Tartományonként négy-négy szenátort választanak, illetve az autonóm közösségek törvényhozó testületei egy-egy szenátort jelölnek ki és további egy-egyét minden egymillió lakos után.

A spanyol alkotmány külön fejezetekben tárgyalja az állam területi szervezeti rendszerét. A községek felett két területi szint van, a tartomány és az autonóm közösség.

A helyi közigazgatás két egysége a község és a tartomány. Elsősorban a régióknak van alkotmányos jelentősége a hatalommegosztás rendszerében. A községek szervezete a polgármesterből és a tanácsból áll, a tagokat közvetlenül, a polgármestert közvetve vagy közvetlenül választják. A részletek szabályozása törvényi hatáskörbe tartozik. A tartomány állami feladatokat lát el. A helyi önkormányzatok saját, különböző adókból származó forrásai fedezik a helyi kötelező feladatokat

A spanyol régiókban kormánybiztos működik, ellátva a törvényességi felügyeletet.

3.5.6 Egyesült Királyság

Államforma: parlamentáris monarchia

Alkotmánya ún. történeti alkotmány, nem egyetlen írott dokumentum, hanem több évszázados fejlődés során létrejött törvények és szokások gyűjteménye.

Választási rendszer

A Lordok Házának tagjai nem választással szereznek mandátumot, a Képviselőház tagjait azonban ötévente közvetlenül választják. Az Egyesült Királyságban egyszerű többségi választási rendszer van. A választójog egyetlen korlátja a 18. életév betöltése. A Brit Nemzetközösségbe tartozó országok és az Ír Köztársaság állampolgárai választójoggal bírnak a parlamenti, Európai Parlamenti és helyhatósági választásokon.

A hatalommegosztás és az önkormányzati szektor alkotmányos szabályozása

Az Egyesült Királyság nem rendelkezik chartális, írott alkotmánnyal. A legátfogóbb területi tagoltságot jelenti az Egyesült Királyságot alkotó négy "ország": Anglia, Észak-Írország, Wales és Skócia. E fő területi egységeken belül is, helyi és középszinten, ugyancsak több szereplőt, szervezeti formát találunk, lényegében az adott térség vidékies vagy városias jellegét követve.

A középszintű önkormányzati, egységek felett a dekoncentrált közigazgatás települt 1994-ben, amely mellett Walesben és Skóciában demokratikus képviselő (parlament) jött létre. Az angol régiók nem rendelkeznek közvetlen képviselői tartalommal.

A brit önkormányzati rendszert szabályozó törvények hosszú sora meglehetősen részletesen foglalkozik a szervezettel, hatáskörökkel, a képviselők jogállásával.

3.6 Dánia, Franciaország, Németország, Írország, Spanyolország és az Egyesült Királyság önkormányzati választási rendszerének összehasonlítása

A vizsgált 6 országban mind az intézményi struktúrák, mind a választási rendszerek eltérőek. Az alábbiak kerültek összehasonlításra hat EU tagországban: a szavazás napja, korhatár, jelölés, a választási rendszer. Az összehasonlítás hat EU tagország Dánia, Franciaország, Németország, Írország, Spanyolország és az Egyesült Királyság önkormányzati választási rendszerére terjed ki.

A szavazás napja

Vasárnap kerül sor a szavazásra Franciaországban, Németországban és Spanyolországban. Dánia, Írország és az Egyesült Királyság esetében, a szavazás valamely hétköznapra esik. Elemzések szerint, abban az esetben, ha a választások vasárnapnapra esnek, az megnöveli a választói részvételt a helyi választások esetében.

Ország	Választás napja
Dánia	Hétköznapi
Franciaország	Vasárnap
Németország	Vasárnap
Írország	Hétköznapi
Spanyolország	Vasárnap
Egyesült Királyság	Hétköznapi

Választójog korhatára

Az életkor a szavazás megkönnyítése és a szavazók mozgósítása szempontjából is befolyásoló tényezőnek minősül a választási részvétel tekintetében. Kutatások szerint a választókat politikailag nehéz motiválni 18 év alatt. A helyi szintű választásokon a választójog általában a 18 év felettieket illeti meg. A vizsgált országok vonatkozásában az egyetlen kivétel a német tartományban Észak-Rajna-Vesztfáliában van, ahol a választójogi korhatár a 16 év.

Ország	Korhatár
Dánia	18
Franciaország	16, 18
Németország	18
Írország	18
Spanyolország	18
Egyesült Királyság	18

Jelöltség

A jelöltségre vonatkozó lehetőségek is nagyban befolyásolhatják a választói részvételt helyi szinten. A jelöltség lehet politikai pártokhoz kötött, csoporthoz kötött és független. Franciaországban a jelöltség mindhárom formáját elismerik. Dánia, Írország, Spanyolország és az Egyesült Királyság területén csak a pártok jelöltjei és függetlenek indulhatnak a helyi választásokon. A jelöltség alsó korhatára általában 18 év, kivéve az Egyesült Királyságban, ahol a minősítő kor 21 év. A mandátum ideje 4-6 évig terjed,

mely egységes, országon belüli eltérés egyedül Németországban mutatkozik, ahol a mandátum ideje Észak-Rajna-Vesztfáliában 5 év, Bajorországban 6 év.

Ország	Jelölés típusa	Jelölés korhatára	Mandátum
Dánia	párt és független	18	4 év
Franciaország	párt, csoport, független	18	6 év
Németország	párt és független	18	5/6 év
Írország	párt és független	18	5 év
Spanyolország	párt és független	18	4 év
Egyesült Királyság	párt és független	21	4 év

A helyi választási rendszerek

Lényeges különbségek vannak a helyi szintű választási rendszerek közt, tekintve a választási rendszerek típusát, a szavazatszámolás módszerét.

Dániában, a választási rendszer alapja a d'Hondt módszer²³, mely az arányos képviselő elve (PR), alapján működik.

Franciaországban az önkormányzat méretétől függ, hogy milyen választási rendszert alkalmaznak. A 3500-nél nagyobb létszámú településen, az abszolút többség elve alapján választanak, a d'Hondt módszert alkalmazva (PR, arányos rendszer). A 3500-nál kisebb létszámú önkormányzatok esetén nyílt listás szavazást alkalmaznak, ahol szavazáskor módosítható a névsor a jelölt nevének lehúzásával, más személy nevének feltüntetésével. Németországban módosított rendszer, azaz PR rendszer működik, a legmagasabb átlagos vagy d'Hondt módszert alkalmazva.

Az ír választási rendszer egy ritka módszert, az úgynevezett STV (single transferable vote - egyszeri átruházható szavazat) eljárást alkalmazza, amelyben a választó több jelöltet is megnevezhet. Egy kerületben több mandátumot is kiosztanak úgy, hogy figyelembe

²³ ²³ A pártlistás választási rendszerekben a mandátumok kiosztásának módja. Nevét Victor d'Hondt belga matematikusról kapta. A módszer: egy lapra felírják az egyes pártok által kapott szavazatok számát, majd ezek alá külön sorokban a szavazatszámok felét, harmadát, negyedét, stb. A legnagyobb osztó a megszereszhető mandátumok száma. Az így kapott D'Hondt-mátrixban megkeresik a legnagyobb számot, és amelyik pártnak az oszlopában az található, kap egy mandátumot. Ezután megkeresik a következő legnagyobbat, és ez addig ismétlődik, amíg az összes mandátumot ki nem osztották. Előnyben részesíti a legnagyobb pártot.

veszik egy-egy választó további pártpreferenciáit is. Droop kvóta szerint számolnak, leadott szavazatok száma +1 / a mandátumok száma +1= kvóta. Amelyik képviselő több szavazatot kap, mint a kvóta, elnyer egy képviselői helyet. A töredékszavazatokból a d'Hondt módszer szerint osztoznak.

Spanyolországban, az önkormányzat méretétől függően két választási rendszer működik. Amennyiben a lakosságszám nagyobb vagy egyenlő, mint 250 fő, a d'Hondt módszer a PR-rendszer működik. A többség rendszer korlátozott szavazattal működik a 250-nél kevesebb létszámú településeken. Az Egyesült Királyságban is két választási rendszer található, Észak-Írország használja az STV-rendszert és Nagy-Britannia az egyszerű többség pluralitását választási rendszer (legtöbb szavazat) Nagy-Britanniában a választás az egyetlen alkalom, amikor az állampolgárok közvetlen befolyást gyakorolhatnak a kormányzatra.

Ország	Típus	Formula	Lista
Dánia		d'Hondt	pártlista
Franciaország	>3500 lakosú település abszolút többség /PR	d'Hondt	blokkolt zárt lista
	<=3500 lakosú település abszolút többség		nyílt lista
Németország	módosított PR	d'Hondt	pártlista
Írország	PR	STV	-
Spanyolország	>= 250 lakosú település PR	d'Hondt	Zárt lista
	<250 lakosú település, többségi, limitált szavazattal		
Egyesült Királyság	relatív többség STV	Plurality (legtöbb szavazat)	-

3.7 A választási rendszerek

A választási rendszert a szavazatok leadása és az eredmények megállapítása közötti folyamat alkotja.

1. Többségi választási rendszer

a. Relatív többség

Egyéni választókerületi (Egyesült Királyság Alsóház)

Blokkszavazat, többes szavazás (Egyesült Királyság, Magyarország önkormányzati egyéni listás)

b. Abszolút többség (Franciaország)

Alternatív (Ausztrália alsóház)

Kétfordulós (Francia elnökválasztás és parlamenti választás)

2. Arányos választási rendszer (PR)

Félarányos – korlátozott szavazat egyéni, át nem vihető szavazat alapján

Arányos – egyéni átvihető szavazat alapján

- listás (zárt, vagy nyitott)

-Országos (Hollandia)

- helyi lista országos elosztással (Németo., Olaszo., Svédo.)

- helyi lista helyi elosztással

3. Vegyes választási rendszer

A többségi, illetve arányos rendszerek alkalmazása mögött két ellentétes szemlélet, politikai felfogás húzódik meg. A többségi rendszerek kormányzókéességét, a stabil kormány létrehozását segítik, míg a arányos módszerek a választói akarat hű kifejezésére alkalmasak.

A többségi rendszerek az egymáshoz közel álló gyűjtőpártoknak (kétpártrendszer) és a szavazók számára elfogadható, esélyes jelölteknek kedveznek (közvetlen legitimáció)

Az arányos rendszerek biztosítják a kisebbségek képviseletét, de nem mindig eredményeznek stabil kormánytöbbséget (koalíciós kormányzás és sokpártrendszer)

Sok helyütt, mint például Magyarországon is, jelenleg még vegyes választási rendszer van.

4 Az önkormányzati választás jelenkora Magyarországon

Egy adott országban akkor beszélhetünk demokráciáról, ha ott érvényesülnek az alkotmányosság klasszikus alapelvei, a hatalommegosztás, a népszuverenitás elve, megvalósul a jogbiztonság, az állam elismeri az emberi jogokat és biztosítja is azokat, valamint biztosított a törvény előtti egyenlőség.

1990. őszén került sor a rendszerváltást követően első ízben általános helyhatósági választásokra. Ezzel a választással új típusú önkormányzatok jöttek létre, megszűnt a tanácsrendszer. Ezek az önkormányzatok szemben a tanácsok intézményrendszerével, minden településen megalakulhattak, számuk a tanácsok számának közel kétszerese lett. Az 1586 tanácsot 3092 önkormányzat váltotta fel.

Az önkormányzati választási rendszer laikus szemmel nézve meglehetősen bonyolult. A jogalkotónak az volt a célja, hogy az önkormányzati választási törvény megalkotásával lehetőséget biztosítson az állampolgárok számára a helyi közügyekben való érdemi részvételre, úgy, hogy igazodjon a települések eltérő típusához és belső tagoltságához is. A választási rendszerek tanulmányozása közben gyakran kerül előtérbe a politika. Ez nem véletlen, hiszen a választás szabályainak kialakítása során mindig érvényesültek a politikai szempontok is és a választás is jelentős hatással van a politikai viszonyokra.

4.1 Az önkormányzati rendszer és a választási törvény megalkotása

A békés rendszerváltáshoz vezető 1989-es kerekasztal-tárgyalásokon az új önkormányzati rendszer kialakítására nem került sor, azt az új országgyűlés feladatának tekintették. Ennek ellenére az önkormányzatiság a demokratikus átalakítás egyik vezéreszméje volt. Az ellenzéki szervezetek a rendszerváltó pártok is szerepeltették programjukba a tanácsrendszert felváltó, nagy önállósággal tevékenykedő helyi önkormányzatok létrehozását, a tanácsrendszer átalakítását. A rendszerváltó pártok hangsúlyozták a helyi hatalmi viszonyokat átalakító önkormányzati választások jelentőségét.

A kerekasztal-tárgyalások nyomán megszületett módosított Alkotmány nem tartalmazott a tanácsok megszüntetésére vonatkozó szakaszt, mindössze azt jelentette ki, hogy a tanács működési területén a lakosság önkormányzati szerve, és utal annak önálló gazdálkodására.

A tavaszi választások után 1990. május 2-án alakult meg az új országgyűlés. A kormányprogramot beterjesztő Antall József utalt arra, hogy a következő időszak egyik legfontosabb törvényhozási feladata az önkormányzati törvény megalkotása, majd a helyhatósági választások megtartása lesz. A hatályos törvények értelmében tanácsai választásokat kellett volna tartani szinte azonnal, hiszen a tanácsok mandátuma 1990. június 8. napjáig szólt. A parlamentbe jutott pártok alapvető közjogi kérdésnek tekintették a tanácsrendszer megszüntetését és a helyi önkormányzatok létrehozását, így néhány hónappal meghosszabbították a tanácsok mandátumát, míg az Országgyűlés megalkotja a váltoáshoz szükséges törvényeket.

Az önkormányzati törvény elfogadása után meg kellett alkotni a helyhatósági választásokról szóló törvényt, melyet végül augusztus elején el is fogadtak²⁴

Az önkormányzati törvényalkotás egyik alapelve az volt, hogy a helyi választásokon nem az országos pártpolitikai harcokat kell újravívni, hanem teret kell adni a helyi szervezeteknek is. Minél kisebb lélekszámú egy település, annál inkább érvényesült ez az elv. Az önkormányzati választásokat a pártok kimondatlanul is a tavaszi parlamenti választások folytatásának tekintették. A kormánypártok hatalmuk helyi kiterjesztését várták egy újabb győzelemről, a liberálisok pedig visszavágó jellegű eredményre számítva kiegyenlítettebb hatalmi viszonyokat reméltek.

Az önkormányzati választási törvény az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően bocsátja ki a választási rendszer alapelveit, a választójog általánosságát, egyenlőségét, valamint a szavazás közvetlenségét, és titkosságát.

A magyar önkormányzati választójog forrásai az 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek

²⁴ 1990. évi LXIV. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról, hatályos 1990. augusztus 9-től.

választásáról szóló 1990. évi LXIV. törvény (jelenleg az e törvény helyébe lépő 2010. évi L. törvény) és az 1997. évi C. törvény a választási eljárásról.

Nézzünk néhány alapfogalmat

A választójog és a választási rendszerek elveinek meghatározása alkotmányos alapkérdés, amely szorosan összefügg a hatalomgyakorlás formáival. Az alkotmányos állam működésének nélkülözhetetlen feltétele az általános választójog és a ciklikusan ismétlődő választásokon alapuló képviseleti szervek létrehozása. Ezek szükséges feltételei a demokratikus hatalomgyakorlásnak. A választójog egyrészt azoknak a jogszabályoknak az összessége, amelyek az állami hatalomgyakorlás középpontjában elhelyezkedő képviseleti szervek létrehozásának módját határozzák meg. Másrészt politikai alapjog, a hatalomban való részvétel jogát jelenti. A választójog szűkebb értelemben a választójogosultságot jelenti. A választójog általános és egyenlő, melyet a választópolgár szabad elhatározása alapján gyakorolja.

„ 71.§ (1) Az országgyűlési képviselőket, az Európai Parlament képviselőit, a helyi önkormányzati képviselőket, valamint a polgármestert és a fővárosi főpolgármestert a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással választják.”²⁵

A választójog egyenlő, eszerint minden választásra jogosult egyenlő feltételek mellett adhatja le voksát, a választásban azonos jogokkal és kötelezettségekkel vesz részt. A választópolgárok szavazata azonos értékű és azonos számú.

A választójog általánossága azt jelenti, hogy a kizáró okokat kivéve minden nagykorú állampolgár szavazati joggal rendelkezik.

A szavazás közvetlen, a választópolgárok közvetlenül a jelöltekre szavaznak a választás során. A legismertebb közvetett választási forma az elektorok útján történő választás, Magyarországon az 1970. évi III. törvény vezette be, hogy a megyei tanácsokat a községi és városi tanácsok választották. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény sajátos módon ötvözte az elektori és a képviselő-testületek általi közvetett választási formákat, mikor kimondta:

²⁵ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya

„A megyei közgyűlés tagjait a települési önkormányzat képviselő-testületének tagjai által megválasztott küldöttek választják meg.”²⁶

A közvetett választás helyett a megyei közgyűlés tagjainak közvetlen listás választását vezette be az 1994. évi LXII törvény.

A szavazás titkossága azt jelenti, hogy a választópolgárok a szavazatuk tartalmának nyilvánosságra kerülése nélkül, titkosan adhatják le szavazatukat. A titkosságot például szavazófülkék és zárt urnákkal biztosítják. A választás titkosságát minden polgári demokráciában törvényesen garantálják.

A választójogosultság feltételeit a z országgyűlési, az önkormányzati, európai parlamenti választások tekintetében az Alkotmány 70. §-a szabályozza. Míg az országgyűlési képviselő választása esetén a passzív (választható) és aktív (választó) választójog feltételei egybeesnek, ennél összetettebb a választójogosultság szabályozása a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választása tekintetében. Mind aktív, mind passzív választójog megilleti a Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező nagykorú állampolgárt, illetve a lakóhellyel rendelkező nagykorú más európai uniós országbeli állampolgárt. A passzív választójog tekintetében kivételt jelent a polgármesteri és a főpolgármesteri tisztség, melyre csak magyar állampolgár választható meg. Aktív választójogot biztosít az Alkotmány a menekültként, bevándorlóként vagy letelepedettként elismert nagykorú személynek is. Az aktív választójog gyakorlásának minden esetben feltétele, hogy a választópolgár a választás napján az ország területén tartózkodjon. A választópolgár csak lakóhelyén, vagy bejelentett tartózkodási helyén szavazhat, de bármely más választóközrztben választható.

A választójogból való kizárás mindig bírói döntésen alapul. Eszerint nincs választójoga annak, aki jogerős ítélet alapján a cselekvőképességet korlátozó, vagy kizáró gondnokság alatt áll, a közügyek gyakorlásától eltiltás hatálya alatt áll, szabadságvesztés büntetését, vagy büntetőeljáráásban elrendelt intézeti kényszergyógykezelését tölti.

²⁶ 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

4.2 Az önkormányzati választási rendszerek.

Az 1990-es önkormányzati választási törvény háromféle választókerületi rendszert vezetett be. A 10.000 lakos alatti településen a kislistás választási rendszert, a 10.000-nél nagyobb létszámú településeken és a fővárosi kerületekben kétszavazatos rendszert, listás, választási rendszert a fővárost, mint egészet tekintve, tagjainak választása esetén.

A testületek létszámát törvény határozta meg. A kislistás rendszer ugyanazon az elven működött, mint a ma hatályos egyéni listás szabályozás, a választás azonban még két forduló volt és ennek megfelelően létezett érvényességi küszöb is. Második fordulót csak legalább 40%-os részvétel mellett nem kellett megtartani. Az eredményt a maihoz hasonlóan a relatív többségi elv határozta meg. Még egy jelentős eltérés figyelhető meg a mai és az 1990-es választási szabályok között, kislistán azonos szavazatszám elérése esetén nem sorsolás, hanem a szavazólapon feltüntetett sorrend szerint juthattak mandátumhoz a jelöltek. A kislistás a legdemokratikusabb rendszer, mert a legközvetlenebb. Ebben az esetben magára a jelöltre adják le a szavazatot és azok jutnak be, akik sorrendben a legtöbb szavazatot kapják. Nem véletlen, hogy ezeken a településeken a legkisebb a pártok befolyása és a jelöltek többsége függetlenként indul.

A 10.000-nél nagyobb lélekszámú településeken és a fővárosi kerületekben a kétszavazatos rendszer lényege az volt, hogy a képviselők felét egyéni választókerületekben, felét pedig listán választották. A 40%-os részvétel itt is érvényességi feltétel volt. Az érvényességihez, eredményességi küszöb is társult, az első fordulóban az a jelölt juthatott mandátumhoz aki a legtöbb érvényes szavazatot kapta, feltéve, hogy ezzel megszerezte azok több, mint 25%-át. Ha ezt a küszöböt egyetlen jelölt sem érte el, második fordulót kellett tartani, ahol már csak azok a jelöltek indulhattak, akik az első fordulóban megkapták az érvényes szavazatok 15%-át. A második fordulóban a mandátum megszerzéséhez már elegendő volt a relatív többség is. A listás választáson eredményességi küszöb nem volt, a mandátumok kiosztására a d'Hondt-módszert²⁷ alkalmazták.

²⁷ A pártlistás választási rendszerekben a mandátumok kiosztásának módja. Nevét Victor d'Hondt belga matematikusról kapta. A módszer: egy lapra felírják az egyes pártok által kapott szavazatok számát, majd ezek alá külön sorokban a szavazatszámok felét, harmadát, negyedét, stb. A legnagyobb osztó a megszerezhető mandátumok száma. Az így kapott D'Hondt-mátrixban megkeresik a legnagyobb számot, és amelyik pártnak az oszlopában az található, kap egy mandátumot. Ezután megkeresik a következő legnagyobbat, és ez addig ismétlődik, amíg az összes mandátumot ki nem osztották.

A polgármestert, illetve a főpolgármestert a település típusától függően eltérő módon választották. A 10.000 vagy ennél kevesebb lakosú településen közvetlenül szavaztak, a kétszavazatos rendszer egyéni választókerületekben érvényesülő szabályai szerint. A 10.000-nél nagyobb lakosságszámú településeken közvetetten választották, ugyan így a megyei közgyűlést sem választották közvetlenül. A fővárosi közgyűlés tagjait (66 fő) közvetlenül választották, a 40%-os érvényességi küszöb azonban itt is érvényben volt, az eredményt szintén a d'Hondt-módszerrel számolták.

Kisebbségi önkormányzat nem létezett és országos kisebbségi önkormányzat felállítására sem nyílt lehetőség. A kisebbségek jogainak biztosítása megjelent a választási törvényben, de nem olyan markánsan, mint a jelenleg hatályos jogszabályokban.

Az 1994. évi önkormányzati választások időpontjáról széleskörű politikai vita alakult ki. Az egyik párt arra törekedett, hogy a helyi választásokat legkésőbb október közepéig, az önkormányzatok megbízatásának lejárta előtt megtartsák, míg egy másik párt inkább egy késő őszi időpontot támogatott. A koalíciós partnerek végül azt javasolták, hogy az önkormányzati választásokat 1994. novemberében bonyolítsák le, ezért a helyi hatalmi szervek működését meghosszabbították. Az alkotmánymódosítás értelmében a képviselő-testület megbízatása az új testület alakuló üléséig, a polgármester mandátuma pedig az új polgármester megválasztásáig tart. Göncz Árpád köztársasági elnök 1994. december 11. napjára tűzte ki az önkormányzati választásokat.

Az önkormányzati rendszer alapjainak lerakását követően az Országgyűlés folyamatosan alkotta az önkormányzatok működéséhez szükséges törvényeket. A működés folyamatos figyelemmel kísérése, körültekintő elemző munka alapozta meg az önkormányzati törvény 1994. évi módosítását. A módosítás feloldotta az első ciklusban felmerült ellentmondásokat, pótolta a szabályozási hiányosságokat, valamint korszerűsítette a rendszert.

A parlament szeptember végén az alkotmánnyal együtt a helyi választási és az önkormányzati törvényt is módosította. Az önkormányzati választási rendszer jelentősen átalakult. Az érvényességi és eredményességi küszöb megszüntetése következtében az egyéni körzetekben a kétfordulós abszolút többségi formulát felváltotta az egyfordulós

relatív többségi rendszer. A megyékben a közvetett választás helyett az arányosság elvére épülő listát szavazás lépett. A 10.000 főnél nagyobb lélekszámú településeken a kétszavazatos rendszer felszámolásával az egyéni körzetek torzító hatását mérséklő kompenzációs listát vezették be, kiterjesztették a közvetlen polgármester választást valamennyi településre. Budapesten nem csak a kerületi polgármestereket, hanem a főpolgármestert is közvetlenül választják. A kompenzációs lista bevezetése pedig a kerületi képviselőtestületek választási szisztémáját alakította át. A fővárosi szint megerősítése érdekében a közgyűlési választások rendje is módosult, megszűnt a kerületi önkormányzatok delegálási joga, így a közgyűlés valamennyi tagját közvetlenül, listán választották meg.

Tehát az első legnagyobb változást a hazai önkormányzati választási rendszerben 1994-es törvénymódosítás bevezetése hozta.²⁸ Az aktív választójogosultság kibővült a bevándorolt személyekkel. Igazolással tartózkodási helyén is gyakorolhatta választójogát az a személy, aki a választás kitűzését megelőző napig létesítette azt.

Jelentős változás következett be a nemzeti és etnikai kisebbségek önkormányzásban való részvételben. Lehetővé vált a helyi kisebbségi önkormányzat létrehozása, illetve biztosították az országos kisebbségi önkormányzat megalakításának lehetőségét.

Az 1997. évi alkotmánymódosítás a választások időpontjára nézve már konkrét rendelkezéseket tartalmaz. Ennek megfelelően az önkormányzati képviselőtestület tagjainak és a polgármesterek választásának időpontját az előző általános választást követő negyedik év október hónapjában kell megtartani.

Ebben az évben jelenik meg a választási eljárásról szóló törvény²⁹, az összes választási törvényből kikerültek az eljárásjogi rendelkezések és ebbe az egy jogszabályba foglalták be azokat.

Még a következő parlamenti választás előtt módosításra került az eljárásjogi törvény, szövegébe iktatták, hogy ha az első két helyezett között 1% alatti, vagy nem haladja meg az érvénytelen szavazatok számát, akkor automatikusan újraszámolják a szavazatokat.

²⁸ 1994. évi LXII. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló 1990. évi LXIV. törvény módosításáról

²⁹ 1997. évi C. törvény a választási eljárásról

Bedolgozták azt az indítványt is, hogy a köztisztviselők mellett a közalkalmazottak is részt vehessenek a szavazatszámláló bizottságok munkájában.

Az önkormányzati választások során végbement második legnagyobb változást az 1990. évi LXIV. törvény hatályon kívül helyezése, helyette új törvény megalkotása hozta.³⁰ Az új törvény alapvető módosításokat tartalmaz.

E törvény megalkotásával a parlamenti többség megkezdte a választási rendszerek átalakítását. A jelenleg is hatályos törvény legfontosabb újítása a képviselőtestület tagjainak csökkentése és a választási fogalomhasználat pontosítása.

A 10.000 vagy ennél kevesebb lakosú települések esetében megmaradt a kislistás választási rendszer, de elnevezését egyéni listásra változtatták. A kifejezés módosítását azzal indokolták, hogy a választási rendszer alapvetően egyéni jelöltekre leadható szavazatokon alapul, így pontosabbnak tekinthető ez a kifejezés.

4.3 A képviselőtestületek számának alakulása

A 10.000 vagy ennél kevesebb lakosú települések esetében 100 lakosig 2 fő, 1.000 lakosig 4 fő, 5.000 lakosig 6 fő, 10.000 lakosig 8 fő lett a képviselőtestület létszáma, meghagyva az egyéni listás rendszert. Szintén számbeli a változás a 10.000-nél több lakosú településeken, 25.000 lakosig 8 egyéni választókerületi és 3 kompenzációs listás mandátum, 50.000 lakosig 10 egyéni választókerületi és 4 kompenzációs listás mandátum, 75.000 lakosig 12 egyéni választókerületi és 5 kompenzációs listás mandátum, és 100.000 lakosig 14 egyéni választókerületi és 6 kompenzációs listás mandátum osztható ki. Minden további 10.000 lakos után eggyel nő az egyéni választókerületben, és minden további 25.000 lakos után eggyel nő a kompenzáció listán választott képviselők száma. A kompenzációs listás helyek nagyobb arányú csökkentése az arányossági elv csorbulását jelenti.

³⁰ 2010. évi L. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról

10.000 vagy ennél kevesebb lakosú település					
1990			2010		
Lakosságszám	Megszerezhető mandátum		Lakosságszám	Megszerezhető mandátum	
100-ig	3		100-ig	2	
600-ig	5				
1.300-ig	7		1.000-ig	4	
3.000-ig	9				
5.000-ig	11		5.000-ig	6	
10.000-ig	13		10.000-ig	8	
10.000-nél több lakosú települések, fővárosi kerületek					
1990			2010		
Lakosságszám	Egyéni mandátum	Kompenzációs mandátum	Lakosságszám	Egyéni mandátum	Kompenzációs mandátum
25.000-ig	10	7	25.000-ig	8	3
50.000-ig	14		50.000-ig	10	4
60.000-ig	15	10	75.000 –ig	12	5
70.000-ig	16	11	100.000-ig	14	6
Minden további 10.000 lakos után eggyel nő az egyéni választókerületben, és minden további 15.000 lakos után eggyel nő a kompenzációs listán választott képviselők száma			Minden további 10.000 lakos után eggyel nő az egyéni választókerületben és minden további 25.000 lakos után eggyel nő a kompenzációs listán választott képviselők száma.		

A fővárosi közgyűlés létszámának számszerű meghatározása helyett – a rendszerváltás óta bekövetkezett demográfiai változások figyelembevételével – a főváros lakosságszámához igazodó elvet alkalmaz a közgyűlés létszámának meghatározására. Korábban a törvény a főváros közgyűlésének létszámát 66 főben rögzítette. A módosítás után a testület létszáma mindenkor a demográfiai változásokhoz fog igazodni. A lakosságszám alapján a testület létszámát az illetékes választási iroda vezetője állapítja majd meg úgy, hogy minden 50.000 lakos után egy képviselő választható. A testület tagjait fővárosi listán választják meg, ez esetben Budapest főváros egy választókerületet alkot.

Közel azonos a megyei közgyűlések létszámának meghatározása is, mely kötöttebb rendszerben, de szintén a lakosságszámhoz igazodik. 400.000 lakosig minden 20.000 lakos után 1 képviselő, legkevesebb 15 képviselő, 700.000 lakosig 20 képviselő és a 400.000-at meghaladó minden további 30.000. lakos után 1 képviselő, 700.000 lakos fölött 30 képviselő és a 700.000-t meghaladó minden további 40.000 lakos után 1 képviselő választható.

A további módosítások a jelöltajánlásokra vonatkoznak. A nagyobb pártoknak kedvezve nehezítették a választásokon való indulás feltételeit. A megyei lista állításához a

választópolgárok 0,3%-a helyett 1%-ának ajánlására van szükség. A főpolgármesteri jelöléshez a főváros választópolgárainak 2%-a szükséges. A vegyes választási rendszerben a kompenzációs lista állításához az egyéni választókerületek negyede helyett a felében kell jelöltet állítani, a fővárosi lista indításához pedig 6 helyett 12 kerületben kell kompenzációs listával rendelkezni. Az ajánlószelvényeket a korábbi 36 helyett 16 nap alatt kell összegyűjteni, ami az összegyűjtendő ajánlások számának növekedésének fényében különösképpen megnehezítik a jelölt- és listaállítást.

A választási szerveknek is nehézséget okoz a választási időszak lerövidítése, a jelöltek és listák nyilvántartásba-vételére mindössze 2 nap áll rendelkezésre és a kampánycsendet a választás napjára csökkentette.

4.4 A választási mechanizmus

„ 44. § (2) A képviselőtestület tagjainak és a polgármesternek a választását – az időközi választás kivételével – az előző általános választást követő negyedik év október hónapjában kell megtartani.

(3) A képviselőtestület megbízatása az önkormányzati általános választás napjáig tart „³¹

A választás napját a köztársasági elnök tűzi ki legkésőbb 60 nappal a választás napját megelőzően.

A települési önkormányzat képviselőtestülete, a fővárosi és a megyei közgyűlés tagjainak számát a választás évének január 1-jei lakosság száma alapján kell meghatározni, mely adatot a lakosság szám-adatot nyilvántartó központi szerv küldi meg minden év január 15-ig a helyi és a területi választási iroda vezetője számára.

A 10.000-nél kevesebb lakosság számú település egy választókerületet alkot, a 10.000-nél nagyon lakosság számú települések esetében a választókerületek számát, valamint a fővárosi kerületekét a törvény szabályozza. A választókerületeket úgy kell kialakítani, hogy azokban a választópolgárok létszáma nagyjából megegyezzen. Választókerületnek

³¹ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya

számít a megyei közgyűlés tagjainak választásának tekintetében a megye a megyei jogú városok nélkül. A főpolgármester és a fővárosi közgyűlés tagjai választásának tekintetében a főváros, a polgármester választása, a 10.000 vagy annál kevesebb lakosú település települési önkormányzati képviselőinek választása tekintetében a település, és a 10.000-nél több lakosú település települési önkormányzati képviselőinek egyéni választókerületi választása tekintetében az e célra kialakított választókerület.

A szavazókörok számát, területének beosztását, a szavazóhelyiségek címét a helyi választási iroda vezetője állapítja meg úgy, hogy egy-egy szavazókörre lehetőleg 600-1200 választópolgár jusson, de minden településen legalább egy szavazókört kell létesíteni. Több szavazókör esetén a helyi választási iroda vezetője jelöli ki azt a szavazókört, ahol azok a választópolgárok szavazhatnak, akik csak településszintű lakcímmel rendelkeznek, és akik igazolással kívánnak szavazni.

A választás kitűzését követően nem lehet módosítani a szavazókörok számát, sorszámát, valamint nem lehet utcanevet, házszámot és helyrajzi számot módosítani.

A helyi választási iroda vezetője a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választása évének január 1-jei lakosság száma alapján február 15-ig meghatározza és a helyben szokásos módon közzéteszi február 28. napjáig a települési önkormányzat képviselőtestülete megválasztható tagjainak számát, valamint az egyéni választókerületek számát, sorszámát és területét is.

A névjegyzéket a helyi választási iroda vezetője a választás kitűzését követően készíti el a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás adatai, valamint a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása alapján, azt szavazókörönként összeállítja, a változásokat folyamatosan vezeti, a módosításokat elvégzi (választójogot szerzett, törvénysértően kimaradt, választójogukat visszanyert állampolgárokat felvezeti, illetve törli a meghalt, választójogát veszített, más szavazókörbe felvett személyek adatait). A névjegyzék tartalmazza a választópolgár családi és utónevét, leánykori nevet a nők esetében, személyi azonosítót (ezt a kifüggesztett névjegyzék nem tartalmazza), lakcímet, névjegyzékbeli sorszámát.

A névjegyzéket a szavazás napja előtt 46 nappal 5 napra közzé kell tenni, melynek helyét a helyben szokásos módon ki kell hirdetni. A választópolgárokat a névjegyzékbe való felvételükről legkésőbb a szavazás előtti 45. napig értesítő szelvény megküldésével

értesíti, ezzel együtt kerülnek kiküldésre az ajánlószelvények. Az értesítő szelvény tartalmazza a választópolgár személyes adatait, továbbá a szavazókör számát és helyét, valamint a szavazással kapcsolatos rövid, általános tájékoztatót. Ennek kézbesítéséről a helyi választási iroda vezetője gondoskodik. Az a választópolgár, aki nem kapja meg az értesítőszelvényt, a helyi választási irodánál jelezheti, illetve igényelheti azt amennyiben mulasztás történt.

A választójoggal nem rendelkező állampolgárok nyilvántartását a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartását kezelő központi szerv végzi, adatszolgáltatást nyújt a helyi választási bizottság, a választási iroda, valamint a bírósági ülnök választás kapcsán a bíróság és a polgármester részére, valamint e központi szerv ellenőrzi a jelöltek választójogát a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása és a személyiadat-, és lakcímnnyilvántartás adatai alapján.

4.5 A választási szervek

Az önkormányzati választásokon az alábbi választási bizottságok működnek: - szavazatszámláló bizottság, - helyi választási bizottság, - területi választási bizottság, - Országos Választási Bizottság.

A választási bizottságok a választópolgárok független, kizárólag a törvénynek alárendelt szervei, elsődleges feladatuk a választási eredmény megállapítása, a választás tisztaságának, törvényességének biztosítása, a pártatlanság érvényesítése és a törvényes rend helyreállítása. A bizottság választott tagjai az adott választókerületben lakcímmel rendelkező választópolgárok lehetnek,. Nem lehet választott tag pl: önkormányzati képviselő, jegyző, polgármester, választási iroda tagja, jelöltet állító szervezet tagja.

Szavazatszámláló bizottság három tagját és szükség szerint póttagját a települési önkormányzat képviselőtestülete választja, személyüket a helyi választási iroda vezetője javasolja. Egy szavazókörös településen nem választanak külön szavazatszámláló bizottságot, itt ezt a munkát a helyi választási bizottság látja el. A szavazatszámláló bizottság hatáskörében eljárva, ellenőrzi a szavazóhelyiséget, levezeti a szavazást, gondoskodik a szavazás törvényes lebonyolításáról, dönt a szavazás folyamán felmerült

vitás kérdésekben, megszámolja a szavazatokat, megállapítja a szavazókörben a szavazás eredményét, arról jegyzőkönyvet készít, indítványozza az illetékes választási bizottságnak a szavazás szavazóköri eredményének megsemmisítését, ha olyan törvénysértést észlel, amely azt érdemben befolyásolja.

A helyi választási bizottság legalább három, egy szavazókörös településen öt tagját szintén a képviselőtestület választja, a helyi választási iroda vezetőjének javaslatára. A helyi választási bizottság hatásköre: dönt a polgármester-, az egyéni listás, illetőleg az egyéni választókerületi jelöltek, a kompenzációs listák, valamint a csak egy településen jelöltet állítani kívánó jelölőszervezetek nyilvántartásba vételéről, elutasításáról, kisorsolja a kompenzációs listák sorszámát, jóváhagyja a település szavazólapjainak adattartalmát, dönt a polgármester és a képviselő választással kapcsolatos kifogásról, dönt a szavazatszámoló bizottság határozata elleni fellebbezésről. Megállapítja és közzéteszi a polgármester és a képviselő választás eredményét. Kitűzi az időközi polgármester és képviselő választást, megállapítja annak hatánapjait.

A területi választási bizottság dönt a megyei, fővárosi listák és az azon levő jelöltek, a főpolgármester jelöltek, valamint a csak egy megyében (fővárosban) jelöltet állítani kívánó jelölőszervezetek nyilvántartásba vételéről, elutasításáról, kisorsolja a megyei, fővárosi listák sorszámát, jóváhagyja a megyei, fővárosi listás szavazólap, valamint a főpolgármester választás szavazólapjának adattartalmát.

Az Országos Választási Bizottság 5 tagját az országgyűlés választja meg, személyükre a felelős miniszter tesz javaslatot.

A választási bizottságok testületként működnek, a döntések meghozatalához a többség jelenléte szükséges, valamint a jelenlévők többségének azonos szavazata. Ülésükről jegyzőkönyv készül, döntéseikről határozat születik.

4.6 A választási irodák

Az önkormányzati választásokon az alábbi választási irodák működnek: - helyi választási iroda, - országgyűlési egyéni választókerületi választási iroda, - területi választási iroda, - Országos Választási Iroda.

Legfőbb feladatuk a választások előkészítése, szervezése, lebonyolítása, a választópolgárok, jelöltek, szervezetek tájékoztatása, választási adatkezelés, a választás technikai feltételeinek megteremtése, a törvényes feltételek biztosítása, szakmai szabályok betartása. Ezen belül az iroda hirdetményt tesz közzé a szavazás napjáról, és az egyéb ezzel kapcsolatos tudnivalókról, közzéteszi a választókerületek jelöltjeinek, jelölő szervezeteinek nevét, a jelölés tényét, közzéteszi a választási bizottságok tagjainak és a választási iroda vezetőjének nevét, hivatali helyiségének címét, megszervezi a választási szervek tagjainak oktatását, biztosítja a választópolgárok pártsemleges tájékoztatását,

Egy-egy tagja a szavazatszámláló bizottságban jegyzőkönyvvezetőként működik közre. Az iroda vezetője a jegyző! Tagjai köztisztviselők és közalkalmazottak lehetnek, megbízatásuk határozatlan időre szól, megbízásukkor esküt tesznek.

Nem lehet tagja képviselő, megyei közgyűlés elnöke, polgármester, választási bizottság tagja, jelöltként induló személy, annak hozzátartozója, valamint jelöltet állító szervezet tagja.

4.7 A kampány

A választás kitűzésétől a választás napjáig tart. A kampánycsend ideje a választás napján 00.00 órától 19.00 óráig tart. Kampánycsend megsértésének minősül a választópolgárok választói akaratának bármilyen befolyásolása. Kampánycsend megsértésének észlelését a helyi választási bizottságnak lehet bejelenteni.

4.8 Az ajánlás

Jelöltet ajánlani ajánlószelvényen lehet, amit a már korábban említett értesítő szelvényvel együtt juttatnak el a választópolgárok részére. Ajánlani a lakóhely szerinti választókerületben lehet a választást megelőző 30 napig. Az ajánlószelvény csak akkor érvényes, ha azt a választópolgár saját kezűleg aláírja, tartalmazza saját családi és utónevét, pontos lakcímét, személyi azonosító számát, valamint a jelölt nevét és a

jelölőszervezet megnevezését. Közös jelölt állítás esetén az ajánlószervényen valamennyi jelölő szervezet nevét fel kell tüntetni.

Érvénytelen az ajánlás, ha azt nem hivatalos ajánlószervényen adták le, az ajánlási szabályok megsértésével gyűjtötték, az ajánlószervényt nem írták alá, valaki egy jelöltet többször is ajánlott.

Az a szervezet, amely jelöltet vagy listát kíván állítani, a társadalmi szervezetek bírósági nyilvántartásából a kitűzést követően kivonat csatolásával jelentheti be az illetékes választási bizottságnál. A nyilvántartásba vett szervezetekről az Országos Választási Iroda nyilvántartást vezet, és jelöltet csak az állíthat aki ebben a nyilvántartásban szerepel.

Jelöltet legkésőbb a szavazást megelőző 30. napon az ajánlószervények átadásával lehet bejelenteni az illetékes választási bizottságnál. A jelölésnek tartalmaznia kell a jelölt személyes adatait, valamint hogy a jelölést elfogadja és nincs összeférhetetlen tisztsége.

A listaállítást szükséges számú jelölt, illetve a nyilvántartásba vétel igazolás átadásával kell bejelenteni. A listán szereplő jelöltek nevét a szervezet határozza meg, a bejelentés után ezen nem lehet változtatni. A kompenzációs listát, valamint az azon szereplő jelölteket legkésőbb a szavazást megelőző 27. napon, a fővárosi listát valamint az azon szereplő jelölteket legkésőbb a szavazást megelőző 26. napon kell bejelenteni.

Az ajánlások ellenőrzését minden esetben a választási bizottság végzi. Az ellenőrzést követően ha az ajánlások a törvény előírásainak megfelelnek, megtörténik a nyilvántartásba vétel, melyről a választási bizottság igazolást ad ki.

4.9 Szavazás

Külön-külön szavazólap szolgál a 10.000, vagy annál kevesebb lakosú településen az egyéni listás, a polgármester és a megyei listás választásra. A 10.000-nél több lakosú településen az egyéni választókerületi, a polgármester a megyei listás választásra. A fővárosban az egyéni választókerületi, a polgármester, a főpolgármester valamint a fővárosi listás választásra.

A települési egyéni listás, az egyéni választókerületi és a polgármester választás szavazólapjai ábécé sorrendben tartalmazzák a jelöltek nevét, valamint a jelölő

szervezetek nevét, illetve a független jelölést. A fővárosi és a megyei listás szavazólap a választási bizottság által kisorsolt sorrendben tartalmazza a jelölőszervezetek nevét, a szavazólapon fel kell tüntetni a bejelentés sorrendjében a lista első öt jelölt nevét. A fővárosi és a megyei listás szavazólapon, továbbá a polgármester szavazólapján a jelölő szervezet bíróság által bejegyzett neve mellett a jelölő szervezet kérésére fel kell tüntetni annak rövidítését, jelképének, jelvényének lenyomatát. Közös jelölt és közös lista esetén a szavazólapon valamennyi jelölő szervezet nevét fel kell tüntetni. A szavazatszámláló bizottság felveszi a névjegyzékbe azt a választópolgárt, aki az igazolását átadta.

Szavazni a szavazás napján 06.00 órától 19.00 óráig lehet, személyesen a kijelölt szavazóhelyiségekben. A mozgásában korlátozott személyeknek is lehetőségük van a szavazásra mozgóurna segítségével, melyet előzetesen, vagy a szavazás napján írásban kérhetnek a helyi választási iroda vezetőjétől, illetve a szavazatszámláló bizottságtól. A szavazókört szavazás közben bezárni nem lehet, a szavazást meghosszabbítani nem lehet. A szavazást szüneteltetni a szavazatszámláló bizottság 3 fő alá csökkenése, illetve rendkívüli esemény kivételével nem lehet.

A szavazóhelyiségben legalább két szavazófülkét kell kialakítani, a szavazatok leadásához legalább kettő urnát kell felállítani. A fülkékben tollat kell biztosítani. A választópolgárok a szavazáshoz, illetve a szavazatszámláló bizottság tagjai munkájukhoz csak a szavazóhelyiségben hivatalosan elhelyezett tollat használhatják.

A szavazás megkezdése 06.00 óra, illetve a szavazókörbe elsőként érkező választópolgár megjelenésének időpontja. A bizottság és az első szavazó leellenőrzi az urnákat, majd a szavazó jelenlétében lezárják azokat, ezt követően az urnába ellenőrző lapot helyeznek, melyet a szavazatszámláló bizottság tagjai és az első szavazó aláírásával hitelesít.

A szavazókörben csak az a választópolgár szavazhat, aki a névjegyzéken szerepel, személyi azonosságát a megfelelő okmányokkal igazolja. A szavazatszámláló bizottság a szavazólapokat ellátja a szavazókör pecsétjével és borítékkal együtt átadja a választópolgárnak. A fülkében a szavazás ideje alatt csak a választópolgár tartózkodhat. Érvényesen szavazni a szavazólapon a jelölt neve melletti, vagy feletti körben tollal, két egymást metsző vonallal lehet. Szavazást követően a szavazólapot borítékba teszi és az urnába dobja. A szavazatszámláló bizottság a szavazás napján meghatározott

időpontokban jelentést ad a választási irodának a szavazókörben megjelent polgárok számáról. A szavazóhelyiséget a bizottság elnöke 19.00 órakor bezárja.

4.10 A szavazatok összesítése

A szavazatszámláló bizottság tagjai együttesen számlálják a szavazólapokat. Külön veszik a fel nem használt és a rontott szavazólapokat, azokat kötegelik úgy, hogy abból sérülés nélkül kivenni, illetve betenni a későbbiek során ne lehessen. Ellenőrzik az urnák sértetlenségét, miután erről meggyőződtek, felnyitják, meggyőződnek az ellenőrző lapok meglétéről.

Megszámolják az urnában lévő szavazólapok számát és összehasonlítják a szavazókörben megjelentek számával. Külön válogatják az érvénytelen szavazólapokat, megszámlálják és kötegelik. Jogosulatlan szavazás észlelésekor minden jelöltől le kell vonni egy-egy szavazatot, illetve annyit, ahány jogosulatlan szavazás volt. Végül az érvényes szavazólapokat számlálják és kötegelik. Egyéni listás választás esetén a szavazólapokat jelöltenként külön-külön kell megszámlálni. Megállapítják a szavazóköri eredményt.

A szavazatok összeszámlálásáról, a szavazóköri eredmény megállapításáról jegyzőkönyvet kell készíteni két példányban, melyet a jelenlévő bizottsági tagok aláírnak. A bizottság a munka befejezése után a választási iratokat, a szavazólapokat az urnákkal együtt a helyi választási irodához szállítja. A választási iroda a szavazólapokat 90 napig őrzi úgy, hogy illetéktelen személyek ne férjenek hozzá. A jegyzőkönyvek 1. számú példányát a 90 nap elteltével az illetékes levéltárnak át kell adni.

4.11 Jogorvoslat

Kifogást a választási jogszabályok megsértésére bárki benyújthat a jogszabálysértés észlelésétől számított 2 napon belül. Az elbírálásra jogosult választási bizottság a beékezéstől számított 2 napon belül dönt.

Fellebbezést a választási bizottság elsőfokú határozat ellen nyújthat be az ügyben érintett személy, jelölő szervezet, jogi személy. Fellebbezéssel lehet élni jogszabálysértésre

hivatkozással, választási bizottság mérlegelési jogkörében hozott határozata ellen 2 napon belül. A fellebbezésben új tények, adatok is feltárhatók. A másodfokú határozatról a választási bizottság 2 napon belül dönt, azt elutasíthatja, az eljárást megvizsgálhatja, ha határozatot helybenhagyhatja, megváltoztathatja.

A másodfokú határozat ellen az érintett bírósági felülvizsgálati kérelmet nyújthat be jogszabálysértésre hivatkozással, illetve a választási bizottság mérlegelési jogkörben hozott határozata ellen úgy hogy az a megtámadott határozat meghozatalától számított 2 napon belül megérkezzen. Tartalmaznia kell a jogalap megjelölését a benyújtó nevét, lakcímét, telefonszámot vagy e-mail címet. A kérelemben új tények vagy bizonyítékok felhozhatók.. A bírósági felülvizsgálatot a másodfokú határozatot hozó választási bizottság székhelye szerint illetékes bíróság bírálja el. Az Országos Választási Bizottság határozata ellen benyújtott felülvizsgálat iránti kérelmet a Legfelsőbb Bíróság bírálja el. A kérelemről a bíróság nemperes eljárás keretében három bíróból álló tanácsban határoz. A bíróság a megtámadott határozatot helybenhagyja, vagy megváltoztatja. A felülvizsgálat során hozott határozatot a kérelmezővel és azokkal, akikkel a másodfokú határozatot közölték, a bíróság közli és nyilvánosságra hozza. A bíróság határozata ellen további jogorvoslatnak nincs helye.

Időközi választást a felmerülestől számított 30 napon belül az illetékes választási bizottság tűzi ki. az időközi választást a mandátum megüresedésétől számított négy hónapon belülre a képviselőtestület feloszlása vagy feloszlása esetén három hónapon belülre kell kitűzni. Nem lehet időközi választást tartani általános önkormányzati választások évében április 1 és a választás napja között. Az időközi választásra az általános választás szabályait kell alkalmazni.

Ha a megyei a kompenzációs vagy a fővárosi listáról megválasztott képviselő esik ki, helyére a jelölő szervezet a megüresedéstől számított 30 napon belül jelentheti be az új jelöltet az illetékes választási bizottsághoz.

Növekedett a szükséges ajánlások száma, a bejutási küszöb, a listaállítási kritériumai, és csökkent a képviselők száma, az ajánlások összegyűjtésére rendelkezésre álló idő. Mindez megnehezíti a kis pártok és helyi szervezetek bejutási esélyeit, számukra viszont valamivel kedvezőbb a mandátumkiosztás elve. Kevesebben tudnak bekapcsolódni a helyi politikába a következő parlamenti választásokra ezek a pártok, szervezetek nehezen

indítanak majd jelölteket. Csökkenni fog a választék. Ezzel stabilizálódni látszik a politikai elit.

Az új alaptörvény értelmében az önkormányzati képviselőket és polgármestereket a jövőben (hasonlóképpen az Európai Parlamenti képviselők, valamint a köztársasági elnök választásához) 5 évente fogunk választani. Nem egyértelmű a kormányzati szándék de előrevetíti azt a törekvést, amely összeférhetetlenné nyilvánítaná a parlamenti képviselői és a polgármesteri mandátumot. Az eltérő hosszúságú ciklus is jelezheti a két pozíció szétválasztását.

Az új Alkotmány, mely 2012. január 1. napjától lép hatályba, nagyon sokhelyütt említi az úgynevezett sarkalatos törvényeket, mely előrevetíti a fontosabb törvények, többek között a választási törvények további módosítását.

A kormánynak a további módosításokkal minden bizonnyal az lesz a célja, hogy a demokrácia ne sérüljön, ne csorbuljanak a választók és a választásokon induló jelöltek, pártok szervezetek jogai, továbbá, hogy fellendítsék az ország társadalmi és gazdasági életét egyaránt.

5 Önkormányzati választások Székesfehérvár Megyei Jogú Városban

Székesfehérvár városát az Országgyűlés 82/1990 (XII. 07.) Ogy. számú határozatával 1990. december 1. napjától megyei jogú városnak nyilvánította

Székesfehérvár ősi magyar város, középkori nevén Alba Regia a magyar történelem jeles eseményeinek sorával írta be nevét a krónikába. A mai város elődjét a honfoglaló magyarok alapították Géza nagyfejedelem idején. Itt koronázták meg első királyunkat, majd a középkorban további 43 koronázásnak volt tanúi a városfalak. 1222-ben II. Endre király itt hirdette ki az Aranybullát, az ország első „alkotmányát”.

A szabadságharc után Budapest árnyékában mezőgazdasági jellegű város lett. A II. világháború után folytatódott az iparosítás, a város lakosainak száma a 70-es évek végére elérte a 100.000-et.

Megyeszékhely, Budapesttől 67, a Balatontól 40 km távolságra helyezkedik el. Az 1989-1990-es rendszerváltás jelentősen érintette a várost, több nagy üzemet zártak be, a munkanélküliségi ráta jelentősen megemelkedett. A gyors helyzetfelismerésnek köszönhetően a város ipari parkokat hozott létre, ahol multinacionális cégek telepedtek le a befektetés ösztönző politikának köszönhetően.

Székesfehérvár Megyei Jogú Város 10.000-nél több lakosú település, ezért a képviselők egy részét egyéni választókerületekben választják, másik része kompenzációs listáról jut mandátumhoz. A választópolgárok egyéni szavazólappal az egyéni választókerületi jelöltekre szavaznak. Az a jelölt lesz képviselő, aki a legtöbb szavazatot kapta.

1990-ben kompenzációs listát az a jelölő szervezet állíthat, amely a választókerületek egynegyedében jelöltet állított.

Év	Egyéni mandátum	Listás mandátum	Összesen
1990.	20	19	39
1994.	20	13	33+1 polgármester
1998.	19	13	32+polgármester
2002.	19	13	32+1 polgármester
2006.	19	13	32+1 polgármester
2010.	14	6	20+1 polgármester

5.1 1990. az első ciklus

Székesfehérváron az 1990. évi helyi önkormányzati képviselő választásokkor 20 egyéni választókerület került kialakításra, az egyéni választókerületek 84 db szavazókört foglaltak magukba.. 1990-ben még két forduló volt az önkormányzati választás, az első fordulóra 1990. szeptember 30-án a második fordulóra 1990. október 14-én került sor. A képviselő-testület 39 (20 egyéni, 19 listás mandátum) képviselőből állhatott volna, de tekintettel arra, hogy a legtöbb töredékszavazattal rendelkező párt kompenzációs listáján nem szerepelt elegendő jelölt, így három képviselői hely betöltetlen maradt. A polgármester, mint egyéni képviselő került megválasztásra, két alpolgármester nem települési képviselő tagként került megválasztásra a közgyűlésbe. Így 1990-ben a képviselő-testület létszáma 38 fő volt.

Az Önkormányzati törvény rendelkezése értelmében :

„30.§ A képviselő-testület az alakuló ülését a választást követő tizenöt napon belül tartja meg.” ³²

A jelenkori önkormányzatiság első képviselő-testületének alakuló ülésére 1990. október 20-án került sor. Az ülést az akkor még VB-titkárként működő jegyző hívta össze, ennek indoka az volt, hogy akkor még a polgármestert a képviselő-testület választotta közvetve. A megválasztott polgármester Balsay István volt.

³² 1990. évi LXV törvény a helyi önkormányzatokról

5.2 1994. a második ciklus

1994-ben a nagyszabású törvénymódosítások után december 11-én (a választás már csak egy forduló) 20 egyéni választókerületben történt képviselőválasztás, a kompenzációs listás jelöltek közül 13-an jutottak képviselői helyhez.. A törvénymódosítás értelmében a polgármestert a választópolgárok közvetlenül választják, és mivel a polgármester tagja a képviselő-testületnek, így a közgyűlés 34 fővel 1994. december 22-én tartotta alakuló ülését. Az Önkormányzati törvény módosítása értelmében:

„12.§ (2) A képviselő-testület elnöke a polgármester, aki összehívja és vezeti a képviselő-testület ülését.”³³

1994-ben Dr. Nagy Istvánt választotta a város lakossága polgármesterének. Helyi szabályozás szerint a polgármester az ülés előkészítése céljából koordinációs jellegű egyeztetést folytat a közgyűlésbe jutott pártok és társadalmi szervezetek képviselőivel, valamint a független képviselőkkel. Az SzMSz³⁴ a jegyző feladatává tette és teszi, hogy a megválasztott képviselők az alakuló ülés megtartásának időpontjáig a szükséges közjogi ismeretek birtokába kerüljenek.

Az alakuló ülést a legidősebb települési képviselő, mint korelnök nyitja meg és vezeti az ülést a polgármester eskütételéig. A korelnök felkéri a Helyi Választási Bizottság elnökét a helyi települési képviselő és polgármester választás eredményének ismertetésére, majd a megbízólevelek átadására. A megbízólevelek átadása után a polgármester és a képviselők esküt tesznek. Az eskü letételét követően a polgármester megállapítja és bejelenti a közgyűlés megalakulását.

5.3 1998. a harmadik ciklus

1998. évben a város lélekszáma 110.000 fő alá csökkent, ezért egy egyéni képviselői mandátum elveszett. Így a közgyűlés összetétele 1 fő közvetlenül választott polgármester,

³³ 1990. évi LXV törvény a helyi önkormányzatokról

³⁴ A jelenleg is hatályban lévő, többször módosított rendelet: 5/1999. (III.24.) Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzat Közgyűlése Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló rendelete

19 képviselő egyéni választókerületben, 13 települési képviselő kompenzációs listán szerzett mandátumot. Tehát az 1998-tól kezdődő ciklusban a közgyűlés létszáma 33 főből állt. A köztársasági elnök a választást október 18. napjára tűzte ki, az alakuló ülésre október 30-án került sor. A 4 évig a város élén álló polgármester személyét nem erősítette meg a város lakossága, új polgármestert választott Warvasovszky Tihamér személyében. A választópolgárok száma 84.485, melyből a szavazáson a 84 szavazóköri körben megjelent 35.079 fő, ez 41.52%-os részvételi arányt mutat.

5.4 2002. a negyedik ciklus

2002-ben a köztársasági elnök október 20. napjára írta ki az önkormányzati képviselők és polgármester választását. Székesfehérvár Megyei Jogú Városban továbbra is 19 egyéni és 13 kompenzációs listás képviselői helyért harcoltak a jelöltek.

A városban 89 szavazóköri körben várták a szavazatszámoló bizottságok a választópolgárokat.

A névjegyzékbe felvett választópolgárok száma 84.371 fő, a választáson részt vett 42.097 választópolgár (49,89%)

A 2002. évi polgármester választás eredménye³⁵:

	Jelölt neve	Jelölő szervezet(ek)	Kapott érvényes szavazat	%
1	DR. GÓGL ÁRPÁD	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ	10 203	24,46
2	VINICZAI TIBOR	MDF	2 277	5,46
3	WARVASOVSZKY TIHAMÉR	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	29 240	70,09

Warvasovszky Tihamér polgármestert ez alkalommal megerősítették, másod ízben nyerte el a választópolgárok bizalmát. A város polgármestere az országgyűlési képviselő választás 1. fordulóján mandátumot szerzett.

³⁵ http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

A 2002. évben megválasztott képviselők³⁶

Név	Jelölő szervezet(ek)	Egyéni választókerület	Kompenzációs lista
BRÁJER ÉVA MÁRIA	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
DR. CSER- PALKOVICS ANDRÁS	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
CSURGAI- HORVÁTH JÓZSEF	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
FARKAS PÁL	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
FENYVES PÉTER	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
FLOCH TAMÁS	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
DR. GÓGL ÁRPÁD	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
HAGYMÁSY ANDRÁS	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
HORVÁTH MIKLÓS CSABA	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
DR. LUKÁCSY JÓZSEF	Fidesz MPP, MKDSZ, KPE, LESZ		✓
SZIGLI ISTVÁN	FÜGGETLEN	09 	
FERENCZY GÉZA	MDF		✓
VINICZAI TIBOR	MDF		✓
BOTOS ZOLTÁN	MIÉP		✓
DR. BANIZS KÁROLY	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	16 	
BOLDIZS KÁLMÁNNÉ	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	08 	
CSEH ISTVÁN	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	05 	
DR. CSOMÁN ISTVÁN	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	14 	

³⁶ http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

FARKAS LÁSZLÓ	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	07 	
HRABOVSKY ÁKOS	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	19 	
KÁLMÁN MIHÁLY	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	17 	
KOVÁCS PÉTER BARNABÁS	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	02 	
MÁRTON ZOLTÁN	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	03 	
ÓBER LÁSZLÓ	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	13 	
PÉNZES MIHÁLY	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	04 	
POKROVENSZKI LÁSZLÓ	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	06 	
REGŐCZI MIKLÓS	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	18 	
ROCKENBAUER LAJOS	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	11 	
DR. SZELIER ANDRÁS	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	10 	
DR. TURPINSZKY MIKLÓS	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	01 	
DR. VAS REZSŐ	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	12 	
DR. VILÁGOSI GÁBOR	MSZP, SZDSZ, FMNYP, FPE	15 	

5.5 2006-os év az 5. ciklus

2006. október 1-jén ismét települési önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint települési kisebbségi önkormányzati képviselők választására került sor.

A települési kisebbségi önkormányzati képviselők választásával kapcsolatos változás.

2006. október 1-jén a kisebbségi önkormányzati képviselők választásán csak azok a választópolgárok vehettek rész, akik 2006. július 15-ig kérték felvételüket a kisebbségi

választói jegyzékbe. Kisebbségi választásra azon településen kerül sor, ahol legalább 30 választópolgár szerepelt a kisebbségi választói jegyzékben és a választást a helyi választási bizottság kitűzte.

Az eljárási törvény alapján a kisebbségi szavazásra településenként önálló, az önkormányzati választásoktól eltérő szavazókört kellett kialakítani a települési kisebbségi önkormányzati képviselők választására. A Helyi Választási Bizottság 2006.július 20-án az alábbi kisebbségek esetében tűzte ki 2006. október 1. napjára a települési kisebbségi önkormányzati képviselő választást: Cigány, Horvát, Lengyel, Német, Örmény, Szerb , Szlovák, Szlovén, Ukrán.

A névjegyzékben szereplő 83.971 választópolgárból 46.090 fő jelent meg a választáson, ami 54,88%-os részvételt mutat.

A 2006. évi polgármester választás eredménye³⁷:

	Jelölt neve	Jelölő szervezet(ek)	Kapott érvényes szavazat	%
1	Karsai Béla	FÜGGETLEN	21 543	47,20
2	Viniczai Tibor	MDF	1 025	2,25
3	Warvasovszky Tihamér	MSZP SZDSZ FPE	23 071	50,55

Warvasovszky Tihamérnak harmadszor szavaz bizalmat a város úgy, hogy közben országgyűlési képviselőként is második ciklusát kezdte meg és az előző választáshoz hasonlóan most is az első fordulóban megszerezte mandátumát.

Az önkormányzat összetétele³⁸:

Név	Jelölő szervezet(ek)	Egyéni választókerület	Kompensációs lista
Dr. Cser-Palkovics András	Fidesz KDNP Jobbik MM		
Brájer Éva	Fidesz KDNP Jobbik MM	19 	
Dr. Dienesné Fluck Györgyi	Fidesz KDNP Jobbik MM	16 	
Csurgai-Horváth József	Fidesz KDNP Jobbik MM		
Égi Tamás	Fidesz KDNP Jobbik MM		

³⁷ http://www.valasztas.hu/onkval2006/hu/10/10_0.html

³⁸ http://www.valasztas.hu/onkval2006/hu/10/10_0.html

Fürész István	Fidesz KDNP Jobbik MM		
Gál Péter Pál	Fidesz KDNP Jobbik MM		
Gyóni András	Fidesz KDNP Jobbik MM		
Róth Péter	Fidesz KDNP Jobbik MM		
Horváth Miklós Csaba	Fidesz KDNP Jobbik MM	15 	
Orosz István	Fidesz KDNP Jobbik MM	12 	
Östör Annamária	Fidesz KDNP Jobbik MM	14 	
Papp József	Fidesz KDNP Jobbik MM	13 	
Dr. Radics József	Fidesz KDNP Jobbik MM	18 	
Vargha Tamás János	Fidesz KDNP Jobbik MM	10 	
Boldizs Kálmánné	MSZP SZDSZ FPE	08 	
Cseh István	MSZP SZDSZ FPE	05 	
Farkas László	MSZP SZDSZ FPE	07 	
Kálmán Mihály	MSZP SZDSZ FPE	17 	
Knizse Gyula	MSZP SZDSZ FPE	01 	
Kovács Péter Barnabás	MSZP SZDSZ FPE	02 	
Márton Zoltán	MSZP SZDSZ FPE	03 	
Pénzes Mihály	MSZP SZDSZ FPE	04 	
Viniczai Tibor	MDF		
Dr. Csapó Csilla	MSZP SZDSZ FPE		
Dr. Csomán István	MSZP SZDSZ FPE		
Kocsis Balázs	MSZP SZDSZ FPE		
Dr. Szelier András	MSZP SZDSZ FPE		
Pokrovenszki László	MSZP SZDSZ FPE	06 	
Rockenbauer Lajos	MSZP SZDSZ FPE	11 	
Szigli István	MSZP SZDSZ FPE	09 	
Juhász László	VÁLASZ		

5.6 2010. év a 6. ciklus

Az 1990. évi LXIV. törvényt hatályon kívül helyezte a 2010. évi L. törvény, mely kardinális változtatásokat tartalmaz a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásával kapcsolatban.

A képviselők számának csökkentése következtében Székesfehérváron az eddigi 19 egyéni körzet helyett 14 körzet került kialakításra, és a listán megszerezhető mandátumok száma 13-ról 6-ra csökkent. A szavazókörök száma a lakosság szám növekedésével 92-re nőtt. A köztársasági elnök 2010. október 3. napjára tűzte ki az önkormányzati képviselők választásának időpontját.

A névjegyzékbe felvett 83.482 választópolgárból a választás napján 32.694 fő jelent meg az urnák előtt, ez 39,15%-os részvételt jelent. Ez az eredmény messze alulmarad a négy évvel ezelőtti 54,89%-tól, az országos választási aktivitás itt is jól megmutatkozik.

A 2010. évi polgármester választás eredménye³⁹:

	Jelölt neve	Jelölő szervezet(ek)	Kapott érvényes szavazat	%
1	Dr. Cser-Palkovics András	FIDESZ	18 225	56,46
2	Fertő László	CIVIL MOZGALOM	2 056	6,37
3	Gál Péter Pál	JOBBIK	3 099	9,60
4	Juhász László	VÁLASZ	1 522	4,72
5	Márton Zoltán	MSZP	7 376	22,85

³⁹ http://www.valasztas.hu/hu/onkval2010/471/471_0_index.html

Az önkormányzat összetétele⁴⁰:

Név	Jelölő szervezet(ek)	Egyéni választókerület	Kompenzációs lista
Farkas László	CIVIL MOZGALOM	07 	
Dr. Bezzegi Pál	FIDESZ	11 	
Brájer Éva	FIDESZ	06 	
Fertő László	CIVIL MOZGALOM		
Róth Péter	FIDESZ		
Dr. Dienesné Fluck Györgyi	FIDESZ	14 	
Égi Tamás	FIDESZ	01 	
Földi Zoltán	FIDESZ	10 	
Gyóni András	FIDESZ	02 	
Horváth Miklós Csaba	FIDESZ	13 	
Dr. Horváth Miklósné	FIDESZ	03 	
Dr. Kovács Zsolt	FIDESZ	04 	
Mészáros Attila	FIDESZ	05 	
Östör Annamária	FIDESZ	12 	
Viza Attila	FIDESZ	08 	
Szigli István	FÜGGETLEN	09 	
Gál Péter Pál	JOBBIK		
Knizse Gyula	MSZP		
Márton Zoltán	MSZP		
Juhász László	VÁLASZ		

⁴⁰ http://www.valasztas.hu/hu/onkval2010/471/471_0_index.html

A város önkormányzata hosszú éveken keresztül ellenzékben volt a kormánypárttal, ami nem könnyítette meg a városvezetés munkáját, ennek ellenére a város szépen ívelő pályát mutat, több dologban is élen jár az ország területén. Hogy csak egy példát említsek, a panelprogram megvalósítása városunkban egyedülállóan magas arányú az ország más városaihoz képest.

A választások lebonyolításában Székesfehérvár Megyei Jogú Városában megközelítőleg 1000 fő vesz részt, melyből közel 150 fő a választási iroda munkatársa, akik a választásokat megelőzően hosszú hónapokon keresztül készülnek elő, hogy az aktuális választás napján minden problémamentesen menjen végbe.

A városban egy alkalommal kellett egy önkormányzati választókerület szavazatait újraszámolni, a munkában résztvevők pontos, precíz munkájának köszönhetően eddig apróbb észrevételektől eltekintve a választások mindig a jogszabályok betartása mellett, zökkenőmentesen lezajlottak.

6 Befejezés

A helyi önkormányzatokról szóló új törvény megalkotása nagy feszültséget okozhat a kormánypárton belül is, mert míg a kormány a központosítást szorgalmazza, – a német rendszerre utaló önkormányzati rendszerünket a francia centralizáltabb forma felé kívánja közelíteni – a frakció jelentékeny hányadát helyi politikusok, polgármesterek alkotják. Ők aligha támogatnak jó szívvel olyan javaslatot, ami csökkentené hatalmukat. Arra lehet következtetni, hogy a kétharmados többséggel itt is élni kíván a kormánykoalíció, és még az idén sor kerül az önkormányzati reformra.

Mivel az Alkotmánybíróság a választókerületekre vonatkozó szabályozást 2011. december 31-ével megsemmisítette, vagyis 2012. január 1-jével még egy időközi választást sem lehetne megtartani, éppen ezért biztosnak látszik, hogy még az idén lesz elfogadott új választójogi törvény Magyarországon.

Egészen biztos, hogy változik az önkormányzati választás rendszere is, legalább annyiban, hogy nem négy, hanem ötévente lesznek helyi választások, hiszen ez benne van az új alkotmányban. Az önkormányzati képviselő választás tekintetében a kisebb képviselői létszámról már döntöttek tavaly, októberben már ez alapján tartották a választásokat, úgyhogy az önkormányzati választási rendszerben valószínűleg már nem várható nagy változás.

A sarkalatos törvények közé fog tartozni az is, amelyik az országgyűlési képviselők összeférhetetlenségi szabályait fogja rögzíteni. Amit már biztosan lehet tudni, hogy a jelenlegi szabályok szigorodnak, és a képviselők 2014-től nem lehetnek majd egyben polgármesterek is, e tekintetben visszatérünk 1994. évet megelőző gyakorlatra.

A nemzetközi tapasztalatok is azt mutatják, hogy csak széles társadalmi és politikai konszenzus megléte esetén szabad radikális változtatásokba belefogni. Ezek hiányában inkább a választási rendszerek kisebb módosításainak sora lehet a sikeres változás, sikeres reform útja. A rendszer működésének pontos ismeretében van lehetőség arra, hogy a jogszabály hiányosságait csiszolják, megtanulják alkalmazni szabályait és lassan

átalakítani a meglévő szabályozást úgy, hogy az a lehető legjobb legyen a pártok, szervezetek, jelöltek és a szavazók részére egyaránt.

A várható törvénymódosítás során a választójoggal kapcsolatban felmerült több fontos kérdés, ami rendkívüli módon megosztja a politikai erőket, és a közvéleményt egyaránt, a Magyarország határain kívül élő magyar állampolgárok választójoga, választójoguk gyakorlásának formája, valamint a választójog korhatárának csökkentése 16 évre. Álláspontom szerint a korhatár csökkentésével kapcsolatban a jogalkotóknak még komolyan el kellene gondolkodniuk, hiszen egész Európában 18-21 év között van a választójogosultság korhatára, – kivételt képez egy németországi tartomány és Ausztria – a fiatal korosztály saját jövője tekintetében is bizonytalan, nagyon könnyen befolyásolható, nagy általánosságban nincs objektív képe a társadalmi viszonyok alakításának súlyáról. De mint tudjuk a választási rendszerek minden megoldása szolgál bizonyos politikai érdeket.

Dolgozatomban igyekeztem átfogó képet adni az önkormányzati testületek kialakulásának szakaszairól, hogyan is jutottunk idáig. A jelenlegi önkormányzatiság milyen változásokon ment keresztül, hogy reformálódott az önkormányzati választási rendszerünk.

Hogy hová tartunk? Az új alkotmány elfogadásával és a közel 30 sarkalatos törvény megalkotásával (mely mind 2/3-os törvény lesz) véleményem szerint eddig sem oly biztosnak látszó jövő még bizonytalanabbá vált. Úgy vélem nagyon sok a bizonytalan tényező, hiszen a tény, hogy változtatni akarnak és változtatni szükséges rengeteg kérdőjelet von maga után. Nem kell már sokat várnunk, hogy tisztábban lássuk a jövőt, erősen bízom abban, hogy a reformok jó irányba viszik az országot, és egy stabil, arányos választási rendszer létrehozásával leradírozhatjuk a kérdőjeleket és a változtatásokat követően sikerül egy gazdaságosan, és hatékonyan működő önkormányzati rendszert létrehozni

Végezetül szeretném megköszönni mindazoknak a munkáját, akik akár szakirodalommal, akár konzulensi munkával, illetve bármilyen más módon segítségemre voltak szakdolgozatom elkészítésében.

Felhasznált irodalom:

- Fábíán György – Kovács László Imre: Voksok és mandátumok Villányi úti könyvek 1998.
- Pálné Kovács Ilona Helyi kormányzás Magyarországon Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs 2008
- Torma András: Európai közigazgatás Régiók Önkormányzatok Virtuóz Kiadó 2001.
- A helyi hatalom és az önkormányzati választások Magyarországon 1990-2002 MTA Politikatudományok Intézete 2006. Szerkesztette: Böhm Antal
- A közjogi választások egyes elméleti és gyakorlati kérdései Országos Választási Iroda Budapest 2004. Szerkesztette: Szoboszlai György
- Önkormányzati választások Budapesten 1867-2010 Napvilág Kiadó Bp. 2010. Szerkesztette: Fejtl István és Ignácz Károly
- Választási rendszerek Osiris Kiadó Láthatatlan Kollégium Bupapest 1997. Szerkesztette: Fábíán György
- Audit of Institutional Structures and Electoral Systems at Local Level in six EU member states - Elva Hannan

Felhasznált jogszabályok:

- 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya
- 1990. évi LXIV. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról
- 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról
- 1997. évi C. törvény a választási eljárásról
- 2010. évi L. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról

Elektronikus oldalak:

- <http://www.valasztas.hu/>
- <http://www.1000ev.hu/>
- <http://www.vokscentrum.hu/>
- <http://www.euvonal.hu/>